

Loules İrlandiyaya qarşı işi (№: 3) – Azərbaycan dilinə Məmmədli Hacı Əliheydər oğlu tərəfindən tərcümə edilmişdir.

Case of Lawless v. Ireland (№: 3) – translated into Azerbaijani by Mammadli Haji Aliheydar oglu

Affaire Lawless c. Irlande (No. 3) – traduit en Azerbaïdjanaïs par Mammadli Hadji Aliheydar oglu

Loules İrlandiyaya qarşı işi
STRASBURQ 1 iyul 1961-ci il

"Loules" işi üzrə,
İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının 43-cü maddəsinin və Məhkəmə Reqlamentinin 21 və 22-ci qaydalarının müddəalarına uyğun olaraq, aşağıdakı tərkibdə Palata qismində iclas keçirən Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi:

Rene Kassin, Sədr,
Georges Maridakis,
Evgeni Rodenburq
Riçard Makqoniqal, (ex officio üzv),
Giorgio Balladore Pallieri,
Eynar Arnalds,
Kamal Fikrət Arık, hakimlər
Polis Modinos, Katib,
aşağıdakı qərarı qəbul edir:

PROSEDUR

1. Hazırkı iş 12 aprel 1960-cı il tarixli müraciətlə 13 aprel 1960-cı ildə Avropa İnsan Hüquqları Komissiyası tərəfindən Məhkəməyə çıxarılmışdır. Müraciətə Komissiya tərəfindən Konvensiyanın 31-ci maddəsinə uyğun olaraq hazırlanmış hesabat əlavə edilmişdir. İş İrlandiya Respublikasının vətəndaşı C.R. Loules tərəfindən Konvensiyanın 25-ci maddəsinə əsasən, həmin Dövlətin Hökumətinə qarşı Komissiyaya təqdim edilmiş Ərizə ilə bağlıdır.

2. Hazırkı işdə həm Komissiya, həm də işdə tərəf olan İrlandiya Hökuməti tərəfindən ilkin etirazlar və prosedur məsələləri qaldırılmışdır. Məhkəmə həmin məsələlər üzrə 14 noyabr 1960-cı il tarixli Qərar qəbul etmişdir. Həmin tarixə qədər izlənilən prosedur sözügedən Qərarda şərh edilmişdir.

3. Həmin Qərardan sonra, Palata Sədri 14 noyabr 1960-cı il tarixli Sərəncamı ilə Komissiya nümayəndələrinin öz memorandumlarını təqdim etməsi üçün son tarixi 16 dekabr 1960-cı il, İrlandiya Hökumətinin cavab memorandumunu təqdim etməsi üçün isə son tarixi 5 fevral 1961-ci il olaraq təyin etmişdir.

Sözügedən Sərəncama uyğun olaraq, Komissiya 16 dekabr 1960-cı ildə cavab memorandumu ilə bağlı bəyanat (işin mahiyyəti üzrə) təqdim etmiş və bu sənəd 19 dekabr 1960-cı ildə işdə tərəf olan İrlandiya Hökumətinə göndərilmişdir. 3 fevral 1961-ci ildə, yeni ayrılmış müddət bitməzdən əvvəl, İrlandiya Hökuməti "Avropa İnsan Hüquqları Komissiyasının 16 dekabr 1960-cı ildə təqdim etdiyi Bəyanatına dair İrlandiya Hökumətinin Mülahizələri" adlı sənəd təqdim etmişdir. Həmin sənəd 7 fevral

1961-ci ildə Komissiyanın nümayəndələrinə göndərilmiş və bununla da iş mahiyyəti üzrə araşdırılmağa hazır vəziyyətə gətirilmişdir.

4. 7, 8, 10 və 11 aprel 1961-ci il tarixlərində Strasburqda açıq məhkəmə iclasları keçirilmişdir və həmin icaslarda aşağıdakı şəxslər iştirak etmişlər:

Komissiya tərəfindən:

– Komissiyanın Sədri cənab S.H.M. Valdok – Əsas nümayəndə;

– Komissiyanın Vitse-prezidenti cənab S.T. Eustatiades və Komissiyanın üzvü cənab S. Petren – Köməkçi nümayəndələr;

İş üzrə tərəf olan Hökumət tərəfindən:

İrlandiyanın Baş prokuroru cənab A. O'Kif – Səlahiyyətli nümayəndə;

Habelə ona kömək edənlər:

– Xarici İşlər Nazirliyinin hüquq məsləhətçisi, vəkil cənab S. Morisi;

– Vəkil cənab A.C. Hederman – Məsləhətçi;

Və aşağıdakı şəxslər:

– Dövlət Baş Prokuroru cənab D. O'Donovan;

– Ədliyyə Nazirliyinin Baş katibinin müavini cənab P. Berri.

5. İşin mahiyyəti üzrə araşdırmaya başlamazdan əvvəl, Komissiyanın Baş Nümayəndəsi Ser Hamfri Valdok bəzi prosedur məsələlərini qaldıraraq aşağıdakı memorandumla çıxış etmişdir:

"Məhkəmədən xahiş olunur ki, Komissiya nümayəndələrinin aşağıdakı hüquqlara malik olması barədə qərar versin:

(a) Məhkəmənin 14 noyabr 1960-cı il tarixli Qərarın 15-ci paragrafında qeyd edildiyi kimi, Ərizəçinin Komissiyanın hesabatı barədə yazılı (Komissiyanın 16 dekabr 1960-cı il tarixli bəyanatının 31-49-cu bəndlərində əks olunan) mülahizələrini iş üzrə icraatın tərkib hissəsi hesab etmək;

(b) Məhkəmənin 14 noyabr 1960-cı il tarixli Qərarın 15-ci paragrafında qeyd edildiyi kimi, müzakirələr zamanı ortaya çıxan hər hansı konkret məsələ üzrə Ərizəçinin nöqtəyi-nəzərini Məhkəmənin diqqətinə çatdırmaq;

(c) Müzakirələr zamanı ortaya çıxan hər hansı konkret məsələ üzrə Ərizəçinin nöqtəyi-nəzərini Məhkəməyə çatdırmaq məqsədilə, nümayəndələrin zəruri hesab etdikləri köməkliyi göstərmək üçün Ərizəçi tərəfindən təyin edilmiş şəxsi (vəkili) məsləhətçi qismində qəbul etmək."

6. Sözügedən prosedur məsələsi ilə bağlı Məhkəmə 7 aprel 1961-ci il tarixdə aşağıdakı qərarı çıxarmışdır:

"Məhkəmə,

Avropa İnsan Hüquqları Komissiyası nümayəndələrinin 7 aprel 1961-ci il tarixli dinləmədə təqdim etdiyi memorandumları nəzərə alaraq;

İrlandiya Hökuməti nümayəndəsinin sözügedən məsələ üzrə hər hansı memorandum təqdim etmək niyyətində olmadığını qeyd edərək;

Nəzərə alaraq ki, Məhkəmə 14 noyabr 1960-cı il tarixli Qərarında hazırkı mərhələdə Komissiyaya Ərizəçinin Komissiya hesabatı barədə yazılı mülahizələrini Məhkəməyə ötürməyə icazə verilməsi üçün heç bir əsasın olmadığını bəyan etmişdir;

Nəzərə alaraq ki, yalnız fransız dilli mətni autentik (orijinal) hesab edilən sözügedən Qərarda Məhkəmə, Komissiyanın Məhkəməni məlumatlandırmaq üçün lazımi üsul kimi Ərizəçinin rəylərini öz səlahiyyəti daxilində nəzərə almaq ("de faire état (hesabat vermək)") hüququnu tanımışdır;

Nəzərə alaraq ki, Komissiyanın malik olduğu bu sərbəstlik Məhkəmə qarşısındakı icraat zamanı Komissiyanın Ərizəçidən əldə edə biləcəyi hər hansı digər rəylərə də şamil edilir;

Digər tərəfdən, nəzərə alaraq ki, Komissiya Ərizəçi ilə hansı vasitələrlə əlaqə qurmaq və ona öz rəylərini Komissiyaya bildirmək imkanı vermək barədə qərar verməkdə tamamilə sərbəstdir; xüsusən də, Komissiya Ərizəçidən Komissiya nümayəndələrinin sərəncamında olması üçün bir şəxs təyin etməsini xahiş etməkdə sərbəstdir; lakin buradan həmin şəxsin hər hansı bir məhkəmə statusuna (hakim mövqeyə) malik olması nəticəsi çıxmır;

Bu əsaslara görə,

Yekdilliklə qərara alır:

(a) bəndindəki memorandumla bağlı: hazırkı mərhələdə Ərizəçinin Komissiyanın 16 dekabr 1960-cı il tarixli bəyanatının 31-49-cu bəndlərində əks olunmuş yazılı mülahizələri iş üzrə icraatın tərkib hissəsi hesab edilmir;

(b) bəndindəki memorandumla bağlı: Komissiya, müzakirələr zamanı və Məhkəmənin məlumatlandırılması üçün faydalı hesab etdiyi dərəcədə, həm hesabat, həm də hesabat təqdim edildikdən sonra ortaya çıxan hər hansı digər konkret məsələ ilə bağlı Ərizəçinin rəylərini nəzərə almaqda tam sərbəstliyə malikdir;

(c) bəndindəki memorandumla bağlı: yuxarıda göstərilən qeydlər nəzərə alınmaqla, Komissiya bunu məqsəduyğun hesab etdikdə, Ərizəçidən hər hansı bir şəxsi onun sərəncamına verməyi xahiş edə bilər."

7. Daha sonra Məhkəmə işin mahiyyəti ilə bağlı faktiki və hüquqi məsələlər üzrə bəyanatları, cavabları və memorandumları dinləmişdir: Komissiyanın adından – Baş Nümayəndə Ser Hamfri Valdok; İrlandiya Hökumətinin adından – Nümayəndə qismində çıxış edən Baş Prokuror cənab A. O'Kif.

FAKTLAR

I.

1. Komissiyanın sorğusunun məqsədi C.R. Loulesin işini Məhkəməyə təqdim etməkdir. Bu sorğuya Konvensiyanın 31-ci maddəsinin müddəalarına uyğun olaraq Komissiya tərəfindən hazırlanmış hesabat da əlavə edilmişdir. Sorğunun əsas hədəfi işin faktiki hallarına əsasən Məhkəmə tərəfindən Cavabdeh Hökumətin Konvensiya üzrə öhdəliklərini yerinə yetirib-yetirmədiyinin müəyyən edilməsi və buna dair müvafiq qərar qəbul edilməsidir.

Komissiyanın sorğusundan və memorandumundan göründüyü kimi, C.R. Loules öz Ərizəsində iddia edir ki, onun işində Konvensiya İrlandiya Respublikasının hakimiyyət orqanları tərəfindən pozulmuşdur; belə ki, 1939-cu il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər haqqında Qanuna düzəliş edən 1940-cı il tarixli 2 nömrəli Qanunun 4-cü maddəsinə əsasən Ədliyyə Naziri tərəfindən verilmiş Sərəncama uyğun olaraq, o, 13 iyul 1957-ci ildən 11 dekabr 1957-ci ilədək İrlandiya Respublikasının ərazisində yerləşən hərbi həbs düşərgəsində məhkəmə qərarı olmadan həbs edilmişdir.

2. Komissiyanın hesabatından, memorandumlardan, sübutlardan, Məhkəməyə təqdim edilmiş sənədlərdən, habelə şifahi dinləmələr zamanı Komissiya və İrlandiya Hökuməti tərəfindən verilmiş bəyanatlardan göründüyü kimi, işin faktiki halları mahiyyət etibarilə aşağıdakılardan ibarətdir:

3. C.R. Loules 1936-cı il təvəllüdlü inşaat işçisidir. O, adətən Dublində yaşayır.

4. C.R. Loules Komissiya qarşısında 1956-cı ilin yanvar ayında İRO-nun ("İrlandiya Respublika Ordusu") üzvü olduğunu etiraf etmişdir. Öz bəyanatlarına görə, o, 1956-cı ilin iyun ayında İRO-dan, 1956-cı ilin dekabr ayında isə İRO-dan ayrılmış bir qrupdan çıxmışdır.

II.

5. Birləşmiş Krallıq və İrlandiya Azad Dövləti arasında 6 dekabr 1921-ci ildə imzalanmış İrlandiya Azad Dövlətinin yaradılması haqqında Müqaviləyə əsasən, İrlandiya adasının şimalında yerləşən altı qraflıq Britaniya suverenliyi altında qalmışdır.

6. İrlandiya Azad Dövlətinin qurulmasından bəri bir neçə dəfə özlərini "İrlandiya Respublika Ordusu" (İRO) adlandıran silahlı qruplar yaradılmışdır; bu qrupların bəyan edilmiş məqsədi Şimali İrlandiyadakı Britaniya suverenliyinə son qoymaq üçün zorakılıq aktları törətmək idi. Zaman-zaman bu qrupların fəaliyyəti elə bir həddə çatmışdır ki, adi hüquqi prosedurlar vasitəsilə onlara qarşı səmərəli mübarizə aparmaq mümkün olmamışdır. Buna görə də qanunverici orqan vaxtaşırı olaraq, bu qeyri-qanuni fəaliyyətlərin yaratdığı vəziyyətlə mübarizə aparmaq üçün Hökumətə xüsusi səlahiyyətlər vermişdir; bu cür səlahiyyətlərə bəzən məhkəmə qərarı olmadan həbs etmə səlahiyyəti də daxil edilmişdir.

29 dekabr 1937-ci ildə İrlandiya Respublikasında hazırda qüvvədə olan Konstitusiya elan edilmişdir. 1938-ci ilin may ayında siyasi cinayətlərə görə həbs edilmiş bütün şəxslər azadlığa buraxılmışdır.

Avropadakı siyasi vəziyyət müharibənin yaxınlaşdığını göstərdikdə, İRO öz fəaliyyətini bərpa etmiş və yeni zorakılıq aktları törətmişdir.

1939-cu ilin əvvəlində İRO özü tərəfindən "Böyük Britaniyaya qarşı müharibə elanı" kimi xarakterizə edilən sənədlər dərc etmişdir. Həmin bəyanatdan sonra, İrlandiya Respublikasının ərazisindən fəaliyyət göstərən İRO Britaniya ərazisindəki zorakılıq aktlarını intensivləşdirmişdir.

7. İRO-nun fəaliyyətinin yaratdığı vəziyyətlə mübarizə aparmaq məqsədilə, İrlandiya Respublikasının Parlamenti 14 iyun 1939-cu ildə qüvvəyə minən 1939-cu il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər haqqında Qanunu qəbul etmişdir.

III.

8. 1939-cu il tarixli Qanunun II hissəsi "ictimai asayişin və ictimai qaydanın qorunmasına və ya Dövlətin təhlükəsizliyinə xələl gətirən fəaliyyətləri" müəyyən edir. III hissə fəaliyyətləri bu Qanunun təsir dairəsinə düşən və buna görə də Hökumətin sərəncamı ilə "qeyri-qanuni təşkilat" elan edilə bilən təşkilatlara dair müddəaları ehtiva edir. 1939-cu il tarixli Qanunun 21-ci maddəsində aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

Maddə 21:

"(1) Hər hansı şəxsin qeyri-qanuni təşkilatın üzvü olması qanunsuz hesab edilir;

(2) Bu maddəni pozaraq qeyri-qanuni təşkilatın üzvü olan hər bir şəxs bu maddə üzrə hüquqpozmağa görə təqsirli sayılır və:

(a) qısa icraat qaydasında məhkum edildikdə, əlli funtdan çox olmamaqla cəriməyə və ya məhkəmənin mülahizəsinə əsasən üç aydan çox olmamaqla həbsə, yaxud həm bu cür cəriməyə, həm də bu cür həbsə; və ya

(b) ittiham aktı əsasında məhkum edildikdə, iki ildən çox olmamaqla həbs cəzasına məhkum edilə bilər."

1939-cu il tarixli Qanunun IV hissəsi qeyri-qanuni fəaliyyətlərin qarşısının alınmasına dair müxtəlif müddəaları, o cümlədən 30-cu maddədə qeyri-qanuni fəaliyyətlərdə iştirakda şübhəli bilinən şəxslərin tutulması və həbsinə dair aşağıdakı müddəanı ehtiva edir:

Maddə 30:

"(1) Qarda Şioxana ("Sülh Mühafizəçiləri") üzvü (əgər formada deyilsə, tələb edildikdə şəxsiyyət vəsiqəsini təqdim etməklə) bu Qanunun hər hansı maddəsi və ya bəndi üzrə hüquqpozma törətməkdə və ya törətmək üzrə olmaqda, yaxud törədilməsində iştirak etməkdə şübhəli bildiyi hər hansı şəxsi order olmadan saxlaya, axtarış apara, sorğu-sual edə və həbs edə bilər...

(3) Bu maddəyə əsasən həbs edilən şəxs Qarda Şioxana məntəqəsinə, həbsxanaya və ya digər uyğun yerə aparıla və həbs edildiyi andan iyirmi dörd saat müddətinə tutula bilər və əgər Qarda Şioxananın Baş Superintendant rütbəsindən aşağı olmayan zabiti belə göstəriş verərsə, daha iyirmi dörd saat müddətinə tutula bilər.

(4) Bu maddənin əvvəlki bəndinə əsasən tutulan şəxsə qarşı həmin müddət ərzində Rayon Məhkəməsində və ya Xüsusi Cinayət Məhkəməsində ittiham irəli sürülə bilər və ya o, azadlığa buraxıla bilər..."

1939-cu il tarixli Qanunun V hissəsi bu Qanun üzrə hüquqpozmalarda ittiham olunan şəxslərin mühakimə olunması üçün "Xüsusi Cinayət Məhkəmələrinin" yaradılması ilə bağlıdır.

Nəhayət, 1939-cu il tarixli Qanunun VI hissəsi — Hökumət tərəfindən Qanunun həmin hissəsi qüvvəyə mindikdən sonra — hər hansı Dövlət Nazirinə müəyyən hallarda, Qanunla qeyri-qanuni elan edilmiş fəaliyyətlərlə məşğul olduğuna əmin olduğu hər hansı şəxsin həbsi və tutulması barədə sərəncam vermək səlahiyyəti verirdi.

9. 23 iyun 1939-cu ildə, yəni Dövlət əleyhinə cinayətlər haqqında Qanun qüvvəyə mindikdən doqquz gün sonra, Hökumət Qanunun 19-cu maddəsinə əsasən İRO-nun (İRA) "qeyri-qanuni təşkilat" elan edilərək ləğv olunması barədə sərəncam verdi.

10. Sonradan Qanunun VI hissəsinə əsasən təxminən 70 şəxs həbs olundu və tutuldu. Həmin şəxslərdən biri İrlandiyanın Yüksək Məhkəməsində həbsinin qanuniliyini mübahisələndirərək iddia qaldırdı. Yüksək Məhkəmə həbsi qanunsuz elan etdi və gətirilmə əmri vasitəsilə həmin şəxsin azadlığa buraxılmasına qərar verdi. Hökumət eyni maddələrlə həbs edilən bütün şəxsləri dərhal azad etdi.

11. Yüksək Məhkəmənin qərarını nəzərə alaraq, Hökumət 1939-cu il tarixli Qanunun VI hissəsinə düzəliş edilməsi barədə qanun layihəsini Parlamente təqdim etdi. Layihə Ali Məhkəmə tərəfindən konstitusiyaya uyğun elan edildikdən sonra 9 fevral 1940-cı ildə Parlament tərəfindən qəbul edildi və 1940-cı il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər (Düzəliş) Qanunu (1940-cı il № 2) oldu.

Bu 1940-cı il tarixli 2 nömrəli Qanun Dövlət Nazirlərinə məhkəmə qərarı olmadan həbs etmə üçün xüsusi səlahiyyətlər verir. Lakin Qanunun 3-cü maddəsinin 4-cü bəndinə əsasən, xüsusi həbs etmə səlahiyyətlərini qüvvəyə mindirən Hökumət bəyannaməsi istənilən vaxt İrlandiya Parlamentinin Aşağı Palatasının sadə qətnaməsi ilə ləğv edilə bilər. Bundan əlavə, 9-cu maddəyə əsasən, Parlamentin hər iki palatası həbs etmə səlahiyyətlərinin icra edilmə qaydası barədə müntəzəm olaraq tam məlumatlandırılmalıdır.

12. Qanunda nəzərdə tutulan həbs etmə səlahiyyətləri Dövlət Nazirlərinə məxsusdur. Qanunun 4-cü maddəsində nəzərdə tutulur:

"(1) Dövlət Naziri hər hansı konkret şəxsin ictimai asayişin və ictimai qaydanın qorunmasına və ya Dövlətin təhlükəsizliyinə xələl gətirən fəaliyyətlərlə məşğul olduğu qənaətinə gəldikdə, həmin Nazir öz imzası və rəsmi möhürü ilə təsdiq edilmiş orderlə həmin şəxsin bu maddəyə əsasən həbsi və tutulması barədə sərəncam verə bilər."

13. 1940-cı il tarixli Qanunun 8-ci maddəsinə əsasən, Hökumət məhkəmə qərarı olmadan həbs etmə səlahiyyətləri qüvvəyə mindikdən dərhal sonra Komissiya (bundan

sonra "Həbs Məsələləri üzrə Komissiya") yaratmağa borcludur; Qanun əsasında həbs edilən hər bir şəxs işinə baxılması üçün Hökumət vasitəsilə həmin Komissiyaya müraciət edə bilər. Komissiya Hökumət tərəfindən təyin edilən üç nəfərdən ibarət olmalıdır: onlardan biri Müdafiə Qüvvələrinin azı yeddi il xidmət stajı olan zabiti, digərləri isə azı yeddi il stajı olan vəkil (barrister və ya solicitor) və ya adi məhkəmələrdən birinin hakimi (yaxud keçmiş hakimi) olmalıdır. Nəhayət, 8-ci maddə nəzərdə tutur ki, əgər Komissiya şəxsin həbsinin davam etdirilməsi üçün ağlabatan əsasların olmadığı barədə rəy verərsə, həmin şəxs dərhal azadlığa buraxılmalıdır.

IV.

14. İRO-nun fəaliyyətinin çox az müşahidə olunduğu bir neçə ildən sonra, 1954-cü ildə və yenidən 1956-cı ilin ikinci yarısında zorakılıq hallarının yeni partlayışı baş verdi.

1956-cı ilin dekabr ayının ikinci yarısında Şimali İrlandiyanın bir sıra polis kazarmalarına silahlı hücumlar edildi və ayın sonunda bir polis əməkdaşı öldürüldü. Həmin ayda sərhəd yollarında polis patrulu atəşə tutuldu, yollarda ağaclar aşırıldı, telefon naqilləri kəsildi və s. 1957-ci ilin yanvarında bu qəbildən olan daha çox insident baş verdi. Ayın əvvəlində Brukboro polis kazarmasına silahlı hücum edildi və bu zaman hücum edənlərdən ikisi öldürüldü; onların hər ikisi 26 qraflıq ərazisindən (İrlandiya Respublikasından) gəlmişdi. Digər on iki nəfər, onlardan dördü yaralı halda, sərhədi keçərək qaçdı və İrlandiya Respublikasının polisi tərəfindən həbs edildi. Bunun ardınca, İrlandiya Respublikasının Baş Naziri 6 yanvar 1957-ci il tarixdə ictimaiyyətə radio müraciətində bu hücumlara son qoymaq üçün xalqa təkidli çağırış etdi.

Bu radio müraciətindən altı gün sonra, yəni 12 yanvar 1957-ci ildə İRO partlayıcı maddələr oğurlamaq məqsədilə İrlandiya Respublikasının ərazisində, Dublin qraflığının Murtoun qəsəbəsində yerləşən partlayıcı maddə anbarına silahlı basqın etdi. 6 may 1957-ci ildə silahlı qruplar Suan Loisdəki partlayıcı maddə anbarına daxil olaraq qarovulçunu hədələmiş və müəyyən miqdarda partlayıcı maddə oğurlamışdılar.

18 aprel 1957-ci ildə Dublindən Belfasta gedən əsas dəmir yolu xətti Armaq qraflığındakı Ayalloq dəmir yolu körpüsünə (sərhədin şimal tərəfindən təxminən 5 mil məsafədə) ciddi ziyan vuran partlayış nəticəsində bağlandı.

Aprelin 25-dən 26-na keçən gecə Şimali İrlandiyada Lürqan və Portadaun arasındakı üç partlayış da həmin dəmir yolu xəttinə ziyan vurdu.

İyulun 3-dən 4-nə keçən gecə sərhəddən az məsafədə növbədə olan Şimali İrlandiya polis patrulu pusquya salındı. Bir polis əməkdaşı güllələnərək öldürüldü, digəri isə yaralandı. Pusqu yerində yola yerləşdirilmiş, üzəri daşlarla örtülmüş və detonatora gedən naqillərlə birləşdirilmiş 87 ədəd gəliqnit (partlayıcı) çubuğu aşkar edildi.

Bu insident 12 iyulda Şimali İrlandiya boyu geniş yayılan illik Oranc yürüşlərindən cəmi səkkiz gün əvvəl baş vermişdi. Keçmişdə bu tarix asayişin və ictimai asayiş və ictimai qaydanın qorunması baxımından xüsusilə kritik olmuşdur.

V.

15. 1940-cı il tarixli (Düzəliş) Qanunu ilə Dövlət Nazirlərinə verilmiş xüsusi həbs və tutma səlahiyyətləri İrlandiya Hökumətinin 5 iyul 1957-ci il tarixdə Rəsmi Qəzetdə dərc olunmuş Bəyannaməsi ilə 8 iyul 1957-ci il tarixdə qüvvəyə mindi.

16 iyul 1957-ci ildə Hökumət həmin Qanunun 8-ci maddəsində nəzərdə tutulan Həbs Məsələləri üzrə Komissiyayı yaratdı və Müdafiə Qüvvələrinin bir zabitini, bir hakimi və bir rayon hakimini həmin Komissiyanın üzvü təyin etdi.

16. İrlandiya Hökumətinin 1940-cı il tarixli 2 nömrəli Qanunun II hissəsində nəzərdə tutulan xüsusi həbs etmə səlahiyyətlərini 8 iyul 1957-ci ildə qüvvəyə mindirən Bəyannaməsi aşağıdakı kimidir:

"Hökumət, 1940-cı il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər (Düzəliş) Qanununun (1940-cı il № 2) 3-cü maddəsinin 2-ci bəndi ilə ona verilmiş səlahiyyətləri icra edərək, bununla bəyan edir ki, sözügedən Qanunun II hissəsi ilə verilən səlahiyyətlər ictimai asayiş və ictimai qaydanın qorunmasını təmin etmək üçün zəruridir və sözügedən Qanunun həmin hissəsinin dərhal qüvvəyə minməsi məqsədəuyğundur."

17. İrlandiyanın Xarici İşlər Naziri 20 iyul 1957-ci il tarixli məktubu ilə Avropa Şurasının Baş Katibinə 1940-cı il tarixli 2 nömrəli Dövlət əleyhinə cinayətlər haqqında Qanunun II hissəsinin 8 iyul 1957-ci ildə qüvvəyə mindiyi barədə məlumat verdi.

Həmin məktubun 2-ci bəndində aşağıdakılar qeyd olunmuşdur:

"...Xüsusi həbs etmə və tutma səlahiyyətləri verən Qanunun II hissəsinin qüvvəyə minməsi İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi haqqında Konvensiya ilə üzərinə götürülmüş öhdəliklərdən hər hansı geri çəkilməni ehtiva etdiyi dərəcədə, Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 3-cü bəndinə uyğun olaraq, bu məktubu Sizi müvafiq qaydada məlumatlandıran sənəd kimi qəbul etməyinizi xahiş etmək şərəfinə nail oluram."

Məktubda qeyd edilirdi ki, Qanuna əsasən şəxslərin həbsə alınması "ictimai asayiş və ictimai qayda əleyhinə cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almaq, habelə Konstitusiyaya ilə icazə verilənlərdən başqa digər hərbi və ya silahlı qüvvələrin saxlanılmasına mane olmaq" üçün zəruri hesab edilir.

Baş Katibin diqqəti Qanunun 8-ci maddəsinə cəlb edilmişdir ki, bu maddə həbs edilən hər bir şəxsin şikayət edə biləcəyi Komissiyanın yaradılmasını nəzərdə tutur. Bu Komissiya 16 iyul 1957-ci ildə yaradılmışdır.

18. 1940-cı il tarixli Qanunla nəzərdə tutulan həbs etmə səlahiyyətlərini qüvvəyə mindirən 5 iyul 1957-ci il tarixli Bəyannamə dərc edildikdən qısa müddət sonra, İrlandiya Respublikası Hökumətinin Baş Naziri elan etdi ki, Hökumət həmin Qanun əsasında həbs edilən və "İrlandiya Konstitusiyasına və qanunlarına hörmət etməyi", habelə "1939-cu il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər haqqında Qanunla qeyri-qanuni elan edilmiş hər hansı təşkilatın üzvü olmaqdan və ya ona kömək etməkdən çəkinməyi" öhdəsinə götürən hər bir şəxsi azadlığa buraxacaqdır.

VI.

19. C.R. Loules ilk rəfə 21 sentyabr 1956-cı ildə digər üç nəfərlə birlikdə Leytrim qraflığının Keşkarriqan kəndində istifadəsiz bir tövlədə həbs edilmişdir. Polis tövlədə bir ədəd "Tompson" avtomatı, altı ədəd ordu tüfəngi, altı ədəd ov tüfəngi, bir revolver, bir avtomat tapança və 400 ədəd maqazin aşkar etmişdir. Loules İRO-nun üzvü olduğunu və tüfəng və revolverlərin oğurlandığı silahlı basqında iştirak etdiyini etiraf etmişdir. O, 18 oktyabrda 1935-ci il tarixli Odlu Silahlar haqqında Qanun və 1939-cu il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər haqqında Qanunun 21-ci maddəsi əsasında odlu silahların qanunsuz saxlanmasında ittiham olunmuşdur.

C.R. Loules digər təqsirləndirilən şəxslərlə birlikdə mühakimə olunmaq üçün Dublin Dairə Cinayət Məhkəməsinə göndərilmişdir. 23 noyabr 1956-cı ildə onlar silahların qanunsuz saxlanması ittihamı üzrə bəraət almışlar. Hakimin andlılar

heyətinə göstərişinə görə, təqsirləndirilən şəxslərin bu silahlara sahib olması üçün səlahiyyətli orqan tərəfindən odlu silah sertifikatının verilmədiyi qəti şəkildə sübuta yetirilmədiyi üçün ittiham təsdiqini tapmamışdır.

26 oktyabrda Dairə Məhkəməsində keçirilən dinləmədə Rayon Hakimi təqsirləndirilən şəxslərdən biri olan Şon Geratidən iştirak edən polislərə sual vermək istəyib-istəmədiyini soruşmuşdur. Şon Gerati belə cavab vermişdir:

"İrlandiya Respublika Ordusunun əsgəri və bu şəxslərin lideri kimi, bu Məhkəmənin icraatında hər hansı formada iştirak etmək istəmirəm."

Hakim ondan ittiham üzrə özünü təqsirli bilib-bilmədiyini soruşduqda, o yenidən demişdir:

"Yoldaşlarım və öz adımdan bəyan etmək istəyirəm ki, üzərimizdə tapılan hər hansı silah və sursat ölkəmizin yenidən birləşməsinə təmin etmək üçün Britaniya işğalçı qüvvələrinə qarşı istifadə olunmalı idi; heç bir irlandiyalı kişi və ya qadının bizdən qorxmağına əsas yoxdur. Hesab edirik ki, silaha sahib olmaq qanunidir və hər bir irlandiyalının öz ölkəsinin müdafiəsi üçün silah gəzdirməsinin onun borcu olduğuna inanırıq."

Daha sonra C.R. Loules hakimın sualına cavab olaraq bildirmişdir: "Şon Gerati mənim adımdan danışdı."

Loules 14 may 1957-ci ildə Dublində qeyri-qanuni fəaliyyətlərlə məşğul olmaq şübhəsi ilə 1939-cu il tarixli Qanunun 30-cu maddəsinə əsasən yenidən həbs edilmişdir. Onun üzərində İrlandiya Respublikası və Şimali İrlandiya arasındakı bəzi sərhəd məntəqələrinə hücum üçün nəzərdə tutulmuş və üzərində "Siz, məhv et və dağıt" yazılmış eskiz xəritə tapılmışdır.

Həmin gün onun evində polis tərəfindən axtarış aparılmış və partizan müharibəsinə dair, digər məsələlərlə yanaşı, aşağıdakı ifadələrin yer aldığı əlyazma sənəd aşkar edilmişdir:

"Müqavimət hərəkatı İrlandiyanın azadlığı uğrunda mübarizə aparan İrlandiya xalqının silahlı avanqardıdır... Yerli müqavimət bölmələrinin əsas vəzifəsi düşmən obyektlərinin və müəssisələrinin, yəni ərazi idarəetmə zallarının, xüsusi daxmaların, orduya çağırış məntəqələrinin, sərhəd məntəqələrinin, depoların və s. məhv edilməsidir... Britaniya zabitləri, polis agentləri, casuslar, hakimlər, Kvizliq partiyasının yuxarı üzvlərinin və s. öldürülməsi və ya əsir götürülməsi."

Həbs edildikdən sonra C.R. Loulesə qarşı aşağıdakı ittihamlar irəli sürülmüşdür:

(a) 1939-cu il tarixli Qanunun 12-ci maddəsinə zidd olaraq, milli düşmənçiliyi təbliğ edən materiallara sahib olma;

(b) 1939-cu il tarixli Qanunun 21-ci maddəsinə zidd olaraq, qeyri-qanuni təşkilat olan İRO-ya üzvlük.

16 may 1957-ci ildə C.R. Loules 1939-cu il tarixli Qanun üzrə oxşar hüquqpozmalarda ittiham olunan digər üç nəfərlə birlikdə Dublin Rayon Məhkəməsinə çıxarılmışdır. Məhkəmə Loulesi birinci ittiham üzrə təqsirli bilərək bir ay müddətinə həbs cəzasına məhkum etmiş, ikinci ittiham üzrə isə ona bəraət vermişdir. Məhkəmə qeydləri ikinci ittihamın işin "məhiyyəti üzrə" rədd edildiyini göstərsə də, icraatın rəsmi hesabatı mövcud deyil. Bəraətin səbəbləri dəqiq müəyyən edilməmişdir. C.R. Loules Dublindəki Mauntjoy həbsxanasında cəzasını çəkdikdən sonra təxminən 16 iyun 1957-ci ildə azadlığa buraxılmışdır.

20. C.R. Loules 11 iyul 1957-ci ildə Dan-Liri limanında İngiltərəyə gedən gəmiyə minmək istəyərkən təhlükəsizlik zabiti Konnor tərəfindən yenidən həbs edilmişdir. O, qeyri-qanuni təşkilatın, yəni İRO-nun üzvü olmaq şübhəsi ilə 1939-cu il tarixli Qanunun

30-cu maddəsinə əsasən Dublindəki Braydvel polis məntəqəsində 24 saat müddətinə tutulmuşdur.

Detektiv-müfəttiş Makmaxon həmin gün Ərizəçiyə bildirmişdir ki, əgər o, gələcək davranışı ilə bağlı öhdəlik sənədi imzalayarsa, azadlığa buraxılacaqdır. Loulesə heç bir yazılı öhdəlik forması təqdim edilməmişdir və həmin sənədin dəqiq şərtləri müəyyən edilməmişdir.

12 iyul 1957-ci ildə Polis Baş Superintendantı 1939-cu il tarixli Qanunun 30-cu maddəsinin 3-cü bəndinə əsasən, C.R. Loulesin həbs müddətinin 13 iyul 1957-ci il saat 19.45-dək daha 24 saat uzadılması barədə sərəncam vermişdir.

Lakin 13 iyul 1957-ci il saat 06.00-da, Loulesin 1939-cu il tarixli Qanunun 30-cu maddəsi üzrə həbs müddəti bitməmiş, o, Braydvel polis məntəqəsindən çıxarılaraq Kildar qraflığındakı Karraq hərbi həbsxanasına ("Şüşə ev" kimi tanınan həbsxanaya) köçürülmüşdür. O, həmin gün saat 08.00-da oraya çatmış və həmin vaxtdan etibarən Ədliyyə Naziri tərəfindən 1940-cı il tarixli Qanunun 4-cü maddəsinə əsasən verilmiş 12 iyul 1957-ci il tarixli sərəncam əsasında tutulmuşdur. "Şüşə ev"ə çatdıqda ona sözügedən həbs sərəncamının surəti təqdim edilmişdir; sərəncamda Ədliyyə Naziri bildirirdi ki, Loules, onun rəyinə görə, dövlətin təhlükəsizliyinə xələl gətirən fəaliyyətlərlə məşğuldur.

17 iyul 1957-ci ildə C.R. Loules "Şüşə ev"dən Karraq hərbi düşərgəsinin tərkibində olan "Karraq Məhkum Düşərgəsi"nə köçürülmüş və digər təxminən 120 nəfərlə birlikdə 11 dekabr 1957-ci il tarixinədək heç bir ittiham irəli sürülmədən və məhkəmə keçirilmədən orada həbs edilmişdir.

21. 16 avqust 1957-ci ildə C.R. Loulesə bildirilmişdir ki, əgər o, "İrlandiya Konstitusiyasına və qanunlarına hörmət edəcəyi" və "1939-cu il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər haqqında Qanuna əsasən qeyri-qanuni olan hər hansı təşkilatın üzvü olmayacağı və ona kömək etməyəcəyi" barədə yazılı öhdəlik götürsə, azad ediləcəkdir. Loules bu öhdəliyi götürməkdən imtina etmişdir.

22. 8 sentyabr 1957-ci ildə C.R. Loules 1940-cı il tarixli Qanunun 8-ci maddəsi ilə ona verilmiş hüquqdan istifadə edərək, həbsinin davam etdirilməsinin qanuniliyinin araşdırılması üçün həmin Qanunla yaradılmış Həbs Məsələləri üzrə Komissiyaya müraciət etmişdir. O, 17 sentyabr 1957-ci ildə vəkilləri tərəfindən təmsil olunaraq həmin Komissiya qarşısına çıxmışdır. İlk iclasını keçirən Komissiya bəzi prosedur qaydaları qəbul etmiş və iclası 20 sentyabra qədər təxirə salmışdır.

23. Lakin 18 sentyabr 1957-ci ildə Loulesin vəkili həmçinin İrlandiya Konstitusiyasının 40-cı maddəsinə əsasən İrlandiya Yüksək Məhkəməsinə habeas corpus ad subjiciendum (şəxsin məhkəməyə gətirilməsi haqqında) barədə şərti əmr verilməsi üçün müraciət etmişdir. Müraciətin məqsədi Məhkəmənin düşərgə komendantına Loulesi məhkəməyə gətirməsi barədə göstəriş verməsi idi ki, məhkəmə həbsin etibarlılığını araşdıra bilsin.

Şərti əmr həmin tarixdə verilmiş və komendanta təqdim edilmişdir. Komendanta "əsaslı səbəb göstərmək" üçün dörd gün vaxt verilmişdir. 20 sentyabr 1957-ci ildə toplanan Həbs Məsələləri üzrə Komissiya gətirilmə haqqında müraciətinin nəticəsi bəlli olana qədər iclası qeyri-müəyyən müddətə təxirə salmağa qərar vermişdir.

24. Loules daha sonra Yüksək Məhkəməyə müraciət edərək şərti əmrin "qəti" olmasını xahiş etmişdir. Düşərgə komendantı Ədliyyə Nazirinin həbs sərəncamına istinad edərək həbsin qanuni olduğunu müdafiə etmişdir. Yüksək Məhkəmə 8-11 oktyabr 1957-ci il tarixlərində tərəflərin hüquqi mülahizələrini dinləmiş və 11 oktyabrda komendantın gətirdiyi əsasları qəbul edərək gətirilmə müraciətini rədd etmişdir.

25. 14 oktyabr 1957-ci ildə Loules Ali Məhkəməyə şikayət edərək yalnız İrlandiya qanunlarına deyil, həm də Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasına istinad etmişdir. 6 noyabrda Ali Məhkəmə şikayəti rədd etmiş, əsaslandırılmış qərarını isə 3 dekabr 1957-ci ildə elan etmişdir. Ali Məhkəmənin qərarında əsaslandığı mövqeyi aşağıdakı kimi olmuşdur:

(a) 1940-cı il tarixli Qanun hələ layihə şəklində olarkən Konstitusiyaya zidd olub-olmaması barədə rəy üçün Ali Məhkəməyə göndərilmişdi. Məhkəmə onun zidd olmadığını təsdiqləmişdi; Konstitusiyaya görə, Ali Məhkəmə tərəfindən bəyənilmiş bir qanunun konstitusiyaya uyğunluğu heç bir məhkəmə tərəfindən mübahisələndirilə bilməz.

(b) İrlandiya Parlamenti Konvensiyanı daxili hüququn bir hissəsi kimi qəbul edən qanunvericilik aktı qəbul etməmişdir. Buna görə də, Məhkəmə İrlandiyanın daxili qanunvericiliyindəki hüquqlardan fərqli və ya əlavə hüquqları nəzərdə tutan Konvensiyanın müddəalarını tətbiq edə bilməz.

(c) Ərizəçinin 1939-cu il tarixli Qanunun 30-cu maddəsi üzrə həbs müddəti 13 iyul 1957-ci il saat 19.45-də bitməli idi. Həmin vaxt o, artıq Nazirin digər sərəncamı ilə həbs edilmişdi və onun həbsinin davam etdirilməsi qanuna uyğun idi.

26. Bu arada, 8 noyabr 1957-ci ildə — Ali Məhkəmənin şikayəti rədd etməsindən iki gün sonra — C.R. Loules Avropa İnsan Hüquqları Komissiyasına müraciət edərək həbsinin Konvensiyanı pozduğunu iddia etmiş və aşağıdakıları tələb etmişdir:

(a) dərhal azadlığa buraxılma;

(b) təminat və zərərə görə ödəniş;

(c) İrlandiya məhkəmələrində və Komissiya qarşısında apardığı icraatlarla bağlı bütün xərclərin ödənilməsi.

27. Tezliklə Həbs Məsələləri üzrə Komissiya işə yenidən baxmağa başlamışdır. 10 dekabr 1957-ci ildə Loules Komissiya qarşısında şəxsən şifahi öhdəlik götürərək bildirmişdir ki, "Dövlət əleyhinə cinayətlər haqqında qanunlar üzrə heç bir qeyri-qanuni fəaliyyətlə məşğul olmayacaq". Ertəsi gün Ədliyyə Naziri onun azadlığa buraxılması barədə sərəncam vermişdir.

28. Loulesin azadlığa buraxılması barədə vəkili 16 dekabr 1957-ci il tarixli məktubla Avropa Komissiyasını məlumatlandırmışdır. Məktubda həmçinin bildirilmişdir ki, Loules təminat və məhkəmə xərclərinin ödənilməsi ilə bağlı tələbləri üzrə icraatı davam etdirmək niyyətindədir.

VII.

29. Məhkəmə qarşısındakı yazılı və şifahi icraat zamanı Avropa İnsan Hüquqları Komissiyası və İrlandiya Hökuməti aşağıdakı memorandumla çıxış etmişlər:

Komissiya özünün 27 iyun 1960-cı il tarixli memorandumunda bildirmişdir:

"Məhkəmədən xahiş olunur ki, Cerard Riçard Loulesin işi üzrə Komissiyanın hesabatındakı rəylərini nəzərə alsın və:

(1) aşağıdakılar barədə qərar versin:

(a) Ərizəçinin 13 iyul 1957-ci ildən 11 dekabr 1957-ci ilədək 1940-cı il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər (Düzəliş) Qanununun 4-cü maddəsinə əsasən məhkəmə qərarı olmadan həbsə alınmasının Cavabdeh Hökumətin Konvensiyanın 5 və 6-cı maddələri üzrə öhdəliklərinə zidd olub-olmaması;

(b) sözügedən həbsin Cavabdeh Hökumətin Konvensiyanın 7-ci maddəsi üzrə öhdəliklərinə zidd olub-olmaması;

(2) əgər sözügedən həbs Cavabdeh Hökumətin Konvensiyanın 5 və 6-cı maddələri üzrə öhdəliklərinə zidd idisə, aşağıdakılar barədə qərar versin:

(a) Hökumətin 20 iyul 1957-ci il tarixli Baş Katibə ünvanladığı məktubun Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 3-cü bəndinin məqsədləri üçün kifayət qədər məlumatlandırma hesab edilib-edilməməsi;

(b) 13 iyul 1957-ci ildən 11 dekabr 1957-ci ilədək Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 1-ci bəndinin mənasında millətin həyatını təhdid edən fəvqəladə vəziyyətin mövcud olub-olmaması;

(c) əgər həmin dövrdə belə bir fəvqəladə vəziyyət mövcud idisə, 1940-cı il tarixli Qanunun 4-cü maddəsinə əsasən şəxslərin məhkəmə qərarı olmadan həbsə alınmasının, Hökumət tərəfindən tətbiq edildiyi şəkildə, vəziyyətin fəvqəladəliyinin şərtləndirə biləcəyi səviyyədə bir tədbir olub-olmaması;

(3) Konvensiyanın 17-ci maddəsinin Ərizəçinin 5, 6 və 7-ci maddələrin müddəalarına istinad etməsinə istənilən halda mane olub-olmaması barədə qərar versin;

(4) bu memorandumların 1-3-cü bəndlərdə göstərilən məsələlərə dair qərarlarına əsasən aşağıdakıları qərara alsın və bəyan etsin:

(a) faktların Cavabdeh Hökumət tərəfindən Konvensiya üzrə öhdəliklərin hər hansı formada pozulmasını nümayiş etdirib-etdirməməsi;

(b) əgər belədirsə, pozuntu ilə əlaqədar Ərizəçiyə hər hansı təminatın ödənilməli olub-olmaması."

30. İrlandiya Hökumətinin nümayəndəsi 10 aprel 1961-ci il tarixli açıq məhkəmə iclasında bildirmişdir:

"Məhkəmədən xahiş olunur ki, Komissiya 27 iyun 1960-cı il tarixli memorandumunun 58-ci bəndində yer alan suallara cavabların aşağıdakı kimi olduğunu qərara alsın və bəyan etsin:

(a) Ərizəçinin həbsə alınması Hökumətin Konvensiyanın 5 və 6-cı maddələri üzrə öhdəliklərinə zidd olmamışdır.

(b) Sözügedən həbs Hökumətin Konvensiyanın 7-ci maddəsi üzrə öhdəliklərinə zidd olmamışdır.

(a) Hökumətin 20 iyul 1957-ci il tarixli məktubu Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 3-cü bəndinin məqsədləri üçün kifayət qədər məlumatlandırma hesab edilməlidir və ya alternativ olaraq, hazırkı işdə Hökumət sözügedən 3-cü bəndin hər hansı müddəasına görə 15-ci maddənin 1-ci bəndinə istinad etmək hüququndan məhrum edilmir.

(b) 13 iyul 1957-ci ildən 11 dekabr 1957-ci ilədək Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 1-ci bəndinin mənasında millətin həyatını təhdid edən fəvqəladə vəziyyət mövcud olmuşdur.

(c) Şəxslərin məhkəmə qərarı olmadan həbsə alınması, Hökumət tərəfindən tətbiq edildiyi şəkildə, vəziyyətin fəvqəladəliyinin şərtləndirə biləcəyi səviyyədə bir tədbir olmuşdur.

3. Konvensiyanın 17-ci maddəsi Ərizəçinin Konvensiyanın 5, 6 və 7-ci maddələrinin müddəalarına istinad etməsinə istənilən halda mane olur.

(a) Faktlar Hökumət tərəfindən Konvensiya üzrə öhdəliklərin hər hansı formada pozulmasını nümayiş etdirmir.

(b) Yuxarıda göstərilənlərə əsasən, təminat məsələsi yaranmır."

HÜQUQİ MƏSƏLƏLƏRƏ DAİR

1. Müəyyən edilmişdir ki, C.R. Loules 11 iyul 1957-ci il tarixdə İrlandiya hakimiyyət orqanları tərəfindən 1939-cu il tarixli 13 nömrəli Dövlət əleyhinə cinayətlər haqqında Qanunun 21 və 30-cu maddələrinə əsasən həbs edilmişdir; 13 iyul 1957-ci ildə 1939-cu il tarixli 13 nömrəli Qanuna əsasən verilmiş həbs qərarının müddəti bitməmiş, C.R. Loulesə Ədliyyə naziri tərəfindən 1940-cı il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər (Düzəliş) Qanununun 4-cü maddəsinə əsasən verilmiş həbs sərəncamının surəti təqdim edilmişdir; o, əvvəlcə Karraqdakı hərbi həbsxanasında, daha sonra isə Karraq Məhkum Düşərgəsində 11 dekabr 1957-ci il tarixinədək — azadlığa buraxıldığı günədək — həmin müddət ərzində hakim qarşısına çıxarılmadan həbsə alınmışdır.

2. Məhkəmədən C.R. Loulesin 11 iyul 1957-ci il tarixli həbsi barədə deyil, həm Komissiya, həm də İrlandiya Hökuməti tərəfindən təqdim edilmiş memorandumları nəzərə alaraq yalnız C.R. Loulesin 13 iyul 1957-ci ildən 11 dekabr 1957-ci ilədək 1940-cı il tarixli Qanunun 4-cü maddəsinə əsasən həbsə alınmasının Konvensiyanın tələblərinə uyğun olub-olmaması barədə qərar qəbul etmək xahiş olunur.

3. Bununla əlaqədar, İrlandiya Hökuməti Loulesin ərizəsinə qarşı Konvensiyanın 17-ci maddəsinə əsaslanan, iddianın qəbul edilməzliyi barədə etiraz irəli sürmüşdür; ilk növbədə həmin etiraza baxılması zəruridir.

– Konvensiyanın 17-ci maddəsin üzrə iddianın qəbul edilməzliyi barədə etiraz haqqında

4. Konvensiyanın 17-ci maddəsində aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

"Bu Konvensiyada heç nə hər hansı dövlətin, qrupun və ya şəxsin burada təsbit olunan hüquq və azadlıqlarının ləğvinə yönəlmiş hər hansı fəaliyyətlə məşğul olmaq və ya hər hansı əməl törətmək və ya onları Konvensiyada nəzərdə tutulandan daha artıq məhdudlaşdırmaq hüququna malik olması kimi şərh oluna bilməz."

5. İrlandiya Hökuməti Komissiyaya etiraz təqdim etmiş və Məhkəmə qarşısında yenidən bir daha bildirmişdir ki: (I) Loules 1957-ci ilin iyulunda həbs edilərkən İRO-nun fəaliyyətlərində iştirak edirdi; (II) Komissiya öz hesabatının 138-ci bəndində artıq qeyd etmişdir ki, Loulesin davranışı "həmin tarixdə "İRO"-nun üzvü olub-olmamasından asılı olmayaraq, 1957-ci ilin iyulunda həbs edilərkən həmin təşkilatın fəaliyyətlərində hələ də iştirak etməsinə dair çox ciddi şübhələr yaradırdı; (III) İRO Konvensiyada təsbit olunmuş hüquq və azadlıqların ləğvinə yönəlmiş fəaliyyətinə görə qadağan edilmişdir; buna görə də Loulesin 1957-ci ilin iyulunda Konvensiyanın 17-ci maddəsinin tətbiq dairəsinə daxil olan fəaliyyətlərlə məşğul olduğundan, artıq Konvensiyanın 5, 6, 7-ci maddələrinə və ya hər hansı digər müddəasına istinad etmək hüququna malik deyil. Belə ki, Konvensiyanın 17-ci maddəsində nəzərdə tutulan fəaliyyətlərlə məşğul olan hər hansı dövlət, qrup və ya şəxs Konvensiyanın heç bir müddəasından yararlanı bilməz; bu təfsir həmçinin Komissiyanın 1957-ci ildə Almaniya Kommunist Partiyası tərəfindən təqdim edilmiş şikayətin qəbul edilməzliyi barədə qərarı ilə də təsdiqlənmişdir; bununla belə, 17-ci maddə tətbiq edildiyi təqdirdə, hökumət digər Razılığa gələn Tərəflər qarşısında öz davranışının Konvensiya müddəalarına uyğunluğunu təmin etmək öhdəliyindən azad edilmir;"

6. Komissiyanın həm hesabatda, həm də Məhkəmə qarşısındakı yazılı və şifahi icraat zamanı 17-ci maddənin bu işə tətbiq olunmaması barədə tərtib etdiyi rəydə mövqeyini aşağıdakı kimi ümumiləşdirmək olar: 17-ci maddənin ümumi məqsədi totalitar qrupların Konvensiyada müəyyən edilmiş prinsipləri öz maraqları üçün istifadə etmələrinin qarşısını almaqdır; lakin bu məqsədə nail olmaq üçün Konvensiya ilə təmin edilən hər hansı bir hüquq və azadlığın ləğv edilməsinə yönəlmiş fəaliyyətlərlə məşğul olduğu müəyyən edilən fərdləri Konvensiyanın zəmanət verdiyi bütün hüquq və

azadlıqlardan məhrum etmək lazım deyil; belə ki, 17-ci maddə mahiyyət etibarilə o hüquqları ehtiva edir ki, onlara istinad edilməsi Konvensiyada tanınan "hüquq və ya azadlıqların" ləğv edilməsinə yönəlmiş fəaliyyətlərlə faktiki olaraq məşğul olmaq hüququnu əldə etməyə imkan verərdi; Almaniya Kommunist Partiyasının şikayətinin (250/57 nömrəli şikayət) qəbul edilməzliyi barədə qərar 17-ci maddəyə verilən bu təfsirlə tam üst-üstə düşürdü (həmin iddia üzrə qərarda Almaniya Kommunist Partiyasının məqsədlərinin Konvensiyanın 17-ci maddəsinə zidd olduğu üçün 9, 10 və 11-ci maddələrində tanınan hüquqlara partiyanın bu konkret maddələrə (9, 10, 11) istinad etmək hüququnu itirdiyi, bu hüquqların Kommunist Partiyasına tanınacağı təqdirdə məhz 17-ci maddədə nəzərdə tutulan fəaliyyətlərlə məşğul olmağa şərait yaradacağı qeyd olunmuşdur).

Hazırkı işdə Komissiya belə qənaətə gəlmişdir ki, hətta C.R. Loules həbs olduğu vaxt faktiki olaraq İRO-nun fəaliyyətlərində iştirak etmiş olsa belə, 17-ci maddə nə onun Konvensiyanın 5 və 6-cı maddələri üzrə müdafiəsini tələb etməsinə mane olur, nə də İrlandiya Hökumətini hər bir şəxsi qanunsuz və məhkəmə qərarı olmadan həbs etmədən qoruyan həmin maddələrin müddəalarına riayət etmək öhdəliyindən azad edir.

7. Məhkəmənin hesab etmişdir ki, 17-ci maddə hər hansı qrup və ya şəxslərin Konvensiyada təsbit olunan hüquq və azadlıqların ləğvinə yönəlmiş fəaliyyətlə məşğul olmasını və ya belə bir əməl törətməyə imkan verən bir hüquq əldə etmələrini qeyri-mümkün etmək məqsədi daşıyır. "Hüquq və azadlıqların ləğv edilməsinə yönəlmiş əməl törətmək üçün Konvensiya müddəalarına istinad olunmasına yol verilməməsi" müddəası mahiyyətə neqativ xarakterli olub, fiziki şəxsi 5 və 6-cı maddələrlə təminat verilən fundamental fərdi hüquqlardan məhrum etmək kimi təfsir oluna bilməz. Hazırkı işdə Loules Konvensiyada tanınan hüquqlara zidd hərəkətlərinə haqq qazandırmaq üçün Konvensiyaya istinad etməmiş, əksinə, 5 və 6-cı maddələrdə nəzərdə tutulan təminatlardan məhrum edilməsindən şikayət etmişdir. Nəticə etibarilə, Məhkəmə bu əsasla İrlandiya Hökumətinin təqdim etdiyi etirazı təmin edə bilməz.

– Loulesin 13 iyul 1957-ci ildən 11 dekabr 1957-ci ilədək məhkəmə qərarı olmadan həbsə alınmasının Hökumətin Konvensiyanın 5 və 6-cı maddələri üzrə öhdəliklərinə zidd olub-olmaması barədə

8. Konvensiyanın 5-ci maddəsində deyilir:

"1. Hər kəsin azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququ vardır. Heç kəs qanunla müəyyən olunmuş aşağıdakı hallardan və qaydadan başqa, azadlıqdan məhrum edilə bilməz:

a) səlahiyyətli məhkəmə tərəfindən məhkum olunduqdan sonra şəxsin qanuni həbsə alınması;

b) məhkəmənin qanuni çıxardığı qərarı icra etməməyə görə və ya qanunla nəzərdə tutulmuş hər hansı öhdəliyin icra olunmasını təmin etmək məqsədi ilə şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması;

c) hüquq pozuntusunun törədilməsində əsaslı şübhə ilə bağlı şəxsin səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısında durmasından irəli gələn və ya onun tərəfindən törədilən hüquq pozuntusunun yaxud törətdikdən sonra onun gizlənməsinin qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsaslar olduğunun hesab edildiyi hallarda şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması;

d) yetkinlik yaşına çatmamış şəxsin tərbiyə nəzarəti üçün qanuni qərar əsasında həbsə alınması və ya onun səlahiyyətli orqana verilməsi üçün qanuni həbsə alınması;

e) yoluxucu xəstəliklərin yayılmasının qarşısını almaq üçün şəxslərin, habelə ruhi xəstələrin, alkoqolizmə və narkomaniyaya mübtəla olanların və ya səfillərin qanuni həbsə alınması;

f) şəxsin ölkəyə qanunsuz gəlməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə və ya barəsində deportasiya yaxud ekstradisiya tədbirləri tətbiq olunan şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması.

2. Tutulmuş hər bir kəsə ona aydın olan dildə onun tutulmasının səbəbləri və ona qarşı irəli sürülən istənilən ittiham barədə dərhal məlumat verilir.

3. Bu maddənin I bəndinin "c" yarımbəndinə müvafiq olaraq tutulmuş və ya həbsə alınmış hər kəs dərhal hakimin və ya qanunla məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirmək səlahiyyəti verilmiş digər vəzifəli şəxsin yanına gətirilir və əğlabatan müddət ərzində məhkəmə araşdırması və ya məhkəməyə qədər azad edilmək hüququna malikdir. Azad edilmək məhkəməyə gəlmə təminatlarının təqdim edilməsi ilə şərtləndirilə bilər.

4. Tutulma və ya həbsə alınma nəticəsində azadlıqdan məhrum edilmiş hər kəs onun həbsə alınmasının qanuniliyinə məhkəmə tərəfindən təxirə salınmadan baxılması hüququna və əgər onun həbsi məhkəmə tərəfindən qanunsuz hesab edilibsə, azad edilmək hüququna malikdir.

5. Bu maddənin müddələrinin pozulması ilə tutulmağa və ya həbsə alınmağa məruz qalan hər kəsin iddia ilə təmin olunan kompensasiya hüququ var."

9. Komissiya öz hesabatında C.R. Loulesin həbsinin Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndində sadalanan hallardan heç birinə daxil olmadığı və buna görə də həmin maddə ilə müəyyən olunmuş azadlıqdan məhrumetmə halı təşkil etmədiyi barədə rəy bildirmişdir; həmin rəydə vurğulanır ki, 5-ci maddənin 1-ci bəndi 6 fərqli halda azadlıqdan məhrum etməyə icazə verir ki, onlardan da hazırkı işdə yalnız həmin bəndin (b) yarımbəndinin son hissəsində ("qanunla nəzərdə tutulmuş hər hansı öhdəliyin icra olunmasını təmin etmək məqsədi ilə") və (c) yarımbəndində nəzərdə tutulan hallar nəzərə alınmalıdır, çünki İrlandiya Hökuməti C.R. Loulesin həbsinə haqq qazandırmaq məqsədilə Komissiya qarşısında bu halların hər ikisinə istinad etmişdir. Konvensiyanın 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (b) yarımbəndinin son hissəsinə gəldikdə, Loulesin ictimai asayişin və ictimai qaydanın qorunmasına və ya dövlət təhlükəsizliyinə zərər vuran fəaliyyətlərlə məşğul olmasından şübhə edildiyi üçün dövlət naziri tərəfindən verilən həbs etmə sərəncamı "qanunla nəzərdə tutulmuş öhdəliyin icrasını təmin etmək üçün" görülən tədbir kimi hesab edilə bilməz, belə ki, həmin ictimai asayişə, ictimai qaydaya və ya dövlət təhlükəsizliyinə qarşı hüquq pozuntuların törədilməsinin qarşısını almağa deyil, qanunla müəyyən edilmiş konkret öhdəliklərin icrasını təmin etməyə yönəlmiş həbs alınma və ya tutulmanı nəzərdə tutur.

Komissiya rəyinə görə, Loulesin həbsi Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin (c) yarımbəndi ilə də əhatə olunmur, belə ki, o, həmin müddət ərzində səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısına çıxarılmamışdır; 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (c) yarımbəndi hüquq pozuntusunun törədilməsində əsaslı şübhə ilə bağlı şəxsin həbsə alınmasına və ya tutulmasına yalnız o halda icazə verir ki, bu, həmin şəxsin səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısında durması məqsədilə həyata keçirilsin.

Bu xüsusda Komissiya xüsusi olaraq qeyd etmişdir ki, həmin müddəanın həm ingilis, həm də fransız dilli versiyalarından aydın görünür ki, "səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısında durmaq məqsədilə" ifadəsi təkcə "hüquq pozuntusunun törədilməsində əsaslı şübhə olduqda" həbs edilən şəxsə deyil, eləcə də "onun tərəfindən törədilən hüquq pozuntusunun yaxud törətdikdən sonra onun gizlənməsinin qarşısını almaq kifayət qədər zəruri əsaslar olduğunun hesab edildiyi hallarda" həbs edilən şəxsə də şamil edilir; bundan əlavə, fransız dilli versiyada " səlahiyyətli

məhkəmə orqanı qarşısında durmaq məqsədilə həbsə alınmış və ya tutulmuşdursa" ifadəsindən sonra vergülün qoyulması o deməkdir ki, bu mətn vergüldən sonra gələn bütün həbsə alma və tutulma hallarına aiddir. Habelə, 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (c) yarımbəndi həmin maddənin 3-cü bəndi ilə birlikdə nəzərdən keçirilməlidir, həmin bəndə əsasən, 5-1-c yarımbəndinə müvafiq olaraq həbsə alınmış və ya tutulmuş hər bir şəxs dərhal hakimin (və ya qanunla məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirmək səlahiyyəti verilmiş digər vəzifəli şəxs) qarşısına çıxarılmalıdır. Beləliklə, bir daha təsdiq olunur ki, 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (c) yarımbəndi şəxsin həbsə alınmasına və ya tutulmasına yalnız onun hakimin qarşısına çıxarılması məqsədilə icazə verir.

Komissiya öz növbəsində, C.R. Loulesin həbsinin Konvensiyanın 6-cı maddəsinə uyğun olub-olmaması məsələsi ilə bağlı heç bir rəy bildirməmişdir.

10. İrlandiya Hökuməti Məhkəmə qarşısında aşağıdakıları iddia etmişdir:

— C.R. Loulesin 13 iyul 1957-ci ildən 11 dekabr 1957-ci ilədək həbsi — hansı ki, Komissiya rəyinə görə də (hesabatın 138-ci bəndi), onun ümumi davranışı və bir sıra konkret faktlar 1957-ci ilin iyulunda həbs edilərkən onun "İ.R.O-nın fəaliyyətlərində iştirak etdiyinə dair əsaslı şübhələr" yaradırdı — Konvensiyanın 5 və 6-cı maddələrinin pozuntusunu təşkil etmirdi. İrlandiya Hökuməti iddia etmişdir ki, Konvensiya preventiv (qabaqlayıcı) qaydada həbs edilmiş və ya tutulmuş şəxsin mütləq məhkəmə orqanı qarşısına çıxarılmasını tələb etmir, nəticə etibarilə, C.R. Loulesin həbsi Konvensiyanın tələblərinə zidd olmamışdır. Bu xüsusda İrlandiya Hökuməti, Komissiya qarşısında etdiyi kimi Məhkəmə qarşısında 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (b) yarımbəndinə istinad etmədən, xüsusilə aşağıdakı arqumentləri irəli sürmüşdür: 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (c) yarımbəndi azadlıqdan məhrumetmənin iki müxtəlif kateqoriyasını nəzərdə tutur: birincisi, "hüquq pozuntusunun törədilməsində əsaslı şübhə ilə bağlı" həbs edilən və ya tutulan şəxs; ikincisi isə, "hüquq pozuntusunun qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsaslar olduqda" həbs edilən və ya tutulan şəxs. Həmin yarımbəndin ifadə tərzindən aydın olur ki, həbs edilmiş və ya tutulmuş şəxsin səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısına çıxarılma öhdəliyi yalnız yuxarıda qeyd olunan birinci kateqoriyaya şamil edilir; bu yarımbəndin, xüsusən də ingilis dilli versiyasının mənası məhz belədir.

— 5-ci maddənin hazırlıq sənədləri (layihəsi) həmin yarımbəndə verilmiş bu təfsiri dəstəkləyir. İlk növbədə, nəzərə almaq lazımdır ki, həmin maddə 1950-ci ilin martında Ekspertlər Komitəsinə Birləşmiş Krallığın nümayəndə heyəti tərəfindən təqdim edilmiş təklifə əsaslanır və buna görə də fransız dilli versiya yalnız orijinal ingilis dilli mətnin tərcüməsidir. Maddənin 1-ci bəndinin (c) yarımbəndinə gəldikdə, "kifayət qədər zəruri əsaslar olduğunun hesab edildiyi hallarda" sözləri ilk layihədə "əsasların kifayət qədər zəruri olan hesab edildiyi" şəklində tərtib edilmişdi. Bu isə ingilis dilli versiyada "səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısında durmasından irəli gələn" ifadəsinə deyil, birbaşa "həbsə alma və ya tutulma" sözlərinə aiddir, sonradan bu bəndə yalnız redaktə xarakterli düzəlişlər edilmişdir.

— 5-ci maddənin 3-cü bəndi həmin maddənin 1-ci bəndinin (c) yarımbəndinə verilmiş bu təfsirlə ziddiyyət təşkil etmir. 5-ci maddənin 3-cü bəndi 1-ci bəndin (c) yarımbəndində qeyd olunan halların yalnız birinci kateqoriyasına şamil edilir və "törədilən hüquq pozuntusunun qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsaslar olduqda" bir şəxsin həbsə alınması və ya tutulması halına şamil edilmir. Bu təfsir onunla təsdiq olunur ki, anqlo-sakson hüquq sistemli Razılığa gələn Dövlətlərdə bir şəxs yalnız cinayət törətmək niyyətinə görə mühakimə oluna bilməz.

— bundan əlavə, 5-ci maddənin 3-cü bəndi də həmçinin 1950-ci ilin martında Konvensiyanın ilk layihəsini hazırlamaq üçün təşkil olunmuş "Ekspertlər Komitəsinə"

Birləşmiş Krallığın nümayəndə heyəti tərəfindən təqdim edilmiş təklifə əsaslanır. Birləşmiş Krallığın qeyd olunun təklifi Ekspertlər Komitəsi tərəfindən hazırlanan layihədə öz əksini tapmışdı. Həmin layihə sonradan “Yüksək Vəzifəli Şəxslərin Konfransı” tərəfindən araşdırılmış və onlar 3-cü bənddən “və ya onun tərəfindən hüquq pozuntusu törədilməsinin qarşısını almaq üçün” ifadəsini çıxarmışlar. Nəticə etibarilə, 3-cü bənd “Yüksək Vəzifəli Şəxslərin Konfransı” tərəfindən edilən düzəlişdən sonra aşağıdakı şəkildə tərtib edilmişdir:

“Bu maddənin I bəndinin “c” yarım bəndinə müvafiq olaraq tutulmuş və ya həbsə alınmış hər kəs dərhal hakimin və ya qanunla məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirmək səlahiyyəti verilmiş digər vəzifəli şəxsin yanına gətirilir.”

— yuxarıda qeyd olunanlardan belə nəticə çıxır ki, “Yüksək Vəzifəli Şəxslərin Konfransı”nın niyyəti hüquq pozuntusu törətməsinin qarşısını almaq məqsədilə həbs edilmiş şəxsi 5-ci maddənin 3-cü bəndinin tətbiq dairəsindən istisna etmək olmuşdur. Yüksək Vəzifəli Şəxslərin Konfransı”nın bu niyyəti, həmçinin onların Nazirlər Komitəsinə təqdim etdikləri hesabatın aşağıdakı hissəsi ilə də təsdiq olunur (Sənəd CM/WP 4 (50) 19, səh. 14):

“Konfrans qeyd etməyi faydalı hesab etdi ki, bir şəxsin hüquq pozuntusu törətməsinin qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsaslar olduğunun hesab edildiyi hallarda şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması “Polis Dövləti” rejiminin tətbiqinə yol açmamalıdır. Bununla belə, müəyyən hallarda, hətta şəxsin hüquq pozuntusu törətmək niyyətini göstərən faktlar öz-özlüyündə hüquq pozuntusunun tərkibi yaratmasa belə, hüquq pozuntusu törətməsinin qarşısını almaq məqsədilə həmin şəxsi həbsə almaq zəruri ola bilər. Dövlət orqanlarına bu şəkildə verilmiş hüququn hər hansı mümkün sui-istifadələrindən qaçmaq üçün 13-cü maddənin 2-ci bəndi ciddi şəkildə tətbiq olunmalıdır.”

— “Yüksək Vəzifəli Şəxslərin Konfransı”nın hesabatından aydın olur ki, onlar 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (c) yarım bəndində olduğu kimi, şəxs tərəfindən törədilən hüquq pozuntusunun yaxud törətdikdən sonra onun gizlənməsinin qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsaslar olduğunun hesab edildiyi hallarda onun qanuni tutulması və ya həbsə alınmasına icazə verən müddəanın tətbiqi zamanı sui-istifadə təhlükəsinin fərqi ilə olaraq, məhkəmə qərarı ilə deyil, layihənin 13-cü maddəsinin 2-ci bəndində əks olunmuş və sonradan Konvensiyanın 18-ci maddəsinə çevrilmiş qaydanın ciddi şəkildə icrası vasitəsilə bu təhlükənin qarşısını almaq istəmişlər. Sonradan 5-ci maddədə yalnız redaktə xarakterli dəyişikliklər edilmişdir, lakin bu dəyişikliklər mətnin mənasını tamamilə aydınlaşdırmamış və onu yanlış təfsirlərdən sığortalamamışdır.

— İrlandiya Hökuməti iddia etmişdir ki, Loulesə qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülmədiyindən, Konvensiyanın 6-cı maddəsi bu işin halları baxımından nəzərə alınmır.

11. Komissiya öz hesabatında və şifahi dinləmə zamanı onun Baş Nümayəndəsi, İrlandiya Hökumətinin xüsusilə hazırlıq sənədlərinə əsaslanaraq 5-ci maddəyə verdiyi təfsiri rədd etmişdir. Komissiya ilk növbədə qeyd etmişdir ki, beynəlxalq müqavilələrin təfsirinə dair müəyyən edilmiş qaydaya əsasən, təfsir edilməli olan bəndlərin mənası aydın və birmənalı olduqda hazırlıq sənədlərinə müraciət etmək yolverilməzdir, hətta hazırlıq sənədlərinə istinad edildikdə belə, 5-ci maddəyə Komissiya tərəfindən verilmiş təfsiri təkzib edən heç bir əsas aşkar edilmir; öz təfsirini dəstəkləmək üçün o, aşağıdakı kimi ümumiləşdirilə bilən arqumentlər irəli sürmüşdür:

— doğrudur ki, Avropa Şurasında 5-ci maddə 1950-ci ilin martında Birləşmiş Krallığın nümayəndə heyəti tərəfindən Ekspertlər Komitəsinə verilmiş təklifdən

qaynaqlanır, lakin bu təklif Birləşmiş Millətlər Təşkilatında təkcə Birləşmiş Krallıq deyil, həm də Fransa daxil olmaqla bir qrup dövlət tərəfindən hazırlanmış mətnə əsaslanırdı;

- Birləşmiş Millətlər Təşkilatında bu şəkildə hazırlanmış mətn ingilis və fransız dilləri də daxil olmaqla bir neçə dildə tərtib edilmişdi;

- Birləşmiş Krallığın nümayəndə heyəti öz təklifini Avropa Şurasının Ekspertlər Komitəsinə təqdim edərkən, sözügedən mətnin həm fransız, həm də ingilis versiyalarını təqdim etmişdir;

- ona görə də ingilis versiyasını əsas (üstün) mətn hesab edilə bilməz;

- əksinə, bütün sübutlar göstərir ki, Avropa Şurasındakı hazırlıq işləri zamanı ingilis versiyasında, xüsusən də 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (c) yarım-bəndində edilmiş dəyişikliklər onu fransız mətni ilə uyğunlaşdırmaq məqsədi daşımışdır;

- fransız versiyası isə hazırkı iş üçün əhəmiyyət kəsb etməyən bir neçə redaktə xarakterli düzəliş istisna olmaqla, mahiyyət etibarilə Konvensiyanın 5-ci maddəsində qəti olaraq qəbul edilmiş mətnlə eynidir:

- bu, xüsusilə “səlahiyyətli məhkəmə orqanı” sözlərindən sonra gələn və Komissiya-nın 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (c) yarım-bəndinə verdiyi təfsiri rəsmi şəkildə təsdiqləyən vergülə də aiddir;

- 5-ci maddənin 3-cü bəndinin hazırlıq sənədləri Konvensiya müəlliflərinin eyni maddənin 1-ci bəndinin (c) yarım-bəndində nəzərdə tutulmuş hallardan biri və ya digəri üzrə həbsə alınmış edilmiş və ya tutulmuş hər bir şəxsin dərhal hakim qarşısına çıxarılmasını tələb etmək niyyətinə şübhəyə yer qoymur;

- bu mətn də hər iki dildə olan Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Pakt layihəsindən qaynaqlanır;

- doğrudur ki, “cinayət törətməkdə ittiham olunaraq” sözləri 7 avqust 1950-ci ildə Nazirlər Komitəsinin özü tərəfindən mətnəndən çıxarılmışdır, lakin bu, yalnız ingilis versiyasının artıq Yüksək Vəzifəli Şəxslərin Konfransı tərəfindən tərtib edilmiş aşağıdakı redaktəsini fransız versiyası ilə uyğunlaşdırmaq məqsədi daşımışdır: “1-ci bəndin (c) yarım-bəndinə müvafiq olaraq tutulmuş və ya həbsə alınmış hər kəs...”. Beləliklə, İrlandiya Hökumətinin arqumentləri heç bir hazırlıq sənədi ilə öz təsdiqini tapmır.

12. İlk növbədə, məhkəmə qeyd etməlidir ki, 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (b) yarım-bəndində və 6-cı maddədə təsbit olunmuş qaydalar hazırkı iş üçün əhəmiyyət kəsb etmir. Birincisi ona görə ki, C.R. Loules “məhkəmənin qanuni çıxardığı qərarı icra etməməyə görə” və və “ya qanunla nəzərdə tutulmuş hər hansı öhdəliyin icra olunmasını təmin etmək məqsədi ilə görə” həbsə alınmamışdı. İkincisi isə ona görə ki, Loulesə qarşı heç bir cinayət ittihamı irəli sürülməmişdi; bu baxımdan, Məhkəmə C.R. Loulessin 13 iyul 1957-ci ildən 11 dekabr 1957-ci ilədək 1940-cı il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər (Düzəliş) Qanununun 4-cü maddəsinə əsasən həbsinin Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin (c) yarım-bəndinə və 3-cü bəndinə uyğunluğu araşdırmalıdır.

13. Bu baxımdan, 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (c) yarım-bəndinin və 3-cü bəndinin “törədilən hüquq pozuntusunun qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsaslar olduqda” qanuni tutulmuş və ya həbsə alınmış şəxsin hakimin və ya qanunla məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirmək səlahiyyəti verilmiş digər vəzifəli şəxsin yanına gətirilməsini tələb edib-etməməsini müəyyən etmək məsələsinə Məhkəmə tərəfindən qiymət verilməlidir. Başqa sözlə, müəyyən edilməlidir ki, 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (c) yarım-bəndindəki “səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısında durmasından irəli gələn” ifadəsi yalnız “hüquq pozuntusunun törədilməsində əsaslı şübhə ilə bağlı” sözlərinə aiddir, yoxsa eyni zamanda “onun tərəfindən törədilən hüquq pozuntusunun qarşısını

almaq üçün kifayət qədər zəruri əsaslar olduğunun hesab edildiyi hallarda” sözlərinə də şamil edilir.

14. 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (c) yarımbəndinin mətni qoyulmuş suala cavab vermək üçün kifayət qədər aydındır. “Səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısında durmasından irəli gələn” ifadəsinin həmin bənddə nəzərdə tutulmuş bütün həbsə alma və ya tutulma hallarına şamil olunması mübahisə doğurmur. Nəticə etibarilə, həmin bənd azadlıqdan məhrumetmənin tətbiqinə yalnız həbsə alınmış və ya tutulmuş şəxsin səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısında durmasından irəli gələn zəruri əsaslar olduqda icazə verir. Bu, həm hüquq pozuntusunun törədilməsində əsaslı şübhə ilə bağlı şəxsə, həm hüquq pozuntusunun törədilməsinin qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsaslar olan şəxsə, həm də hüquq pozuntusu törətdikdən sonra onun gizlənməsinin qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsaslar olan şəxsə eyni dərəcədə şamil edilir.

Bundan əlavə, 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (c) yarımbəndini eyni maddənin ayrılmaz bir bütöv təşkil etdiyi 3-cü bəndi ilə əlaqələndirmədən təfsir etmək mümkün deyildir. 5-ci maddənin 3-cü bəndi qəti şəkildə müəyyən edir ki, 'bu maddənin 1-ci bəndinin (c) yarımbəndinə müvafiq olaraq tutulmuş və ya həbsə alınmış hər kəs dərhal hakimin və ya qanunla məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirmək səlahiyyəti verilmiş digər vəzifəli şəxsin yanına gətirilir" və "ağlabatan müddət ərzində məhkəmə araşdırması hüququna malikdir". Buradan aydın olur ki, 1-ci bəndin (c) yarımbəndində nəzərdə tutulmuş bütün hallarda tutulmuş və ya həbsə alınmış hər kəsi istər azadlıqdan məhrumetmə məsələsinə baxılması üçün, istərsə də işin mahiyyəti üzrə qərar qəbul edilməsi üçün hakim qarşısına çıxarmaq öhdəliyi mövcuddur. Həm 1-ci bəndin (c) yarımbəndinin, həm də 5-ci maddənin 3-cü bəndinin mətninin birbaşa və təbii mənası məhz budur.

Grammatik təhlil yolu ilə əldə edilmiş bu məna şəxsin azadlıq və toxunulmazlıq hüququnu özbaşına həbsə alma və tutulmalardan qorumaqdan ibarət olan Konvensiyanın məqsədi ilə tam uyğunluq təşkil edir. Bu baxımdan qeyd edilməlidir ki, əgər Məhkəmənin yuxarıda göstərilən müddəalara verdiyi təfsir doğru olmasaydı, hüquq pozuntusu törətmək niyyətində olmasından şübhə edilən hər kəs tək bir inzibati qərar əsasında qeyri-məhdud müddətə həbsə alına və ya tutula bilərdi və belə bir həbsə alma və ya tutulma Konvensiyanın pozulması hesab edilməzdi. Özündə bütün özbaşınalıq hallarını ehtiva edən belə bir fərziyyə Konvensiyanın fundamental prinsiplərinə zidd nəticələrə gətirib çıxarardı. Buna görə də Məhkəmə 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (c) yarımbəndinə və 3-cü bəndinə həm rəsmi ifadələrdən, həm də həmin ifadələrin yerləşdiyi kontekstdən irəli gələn birbaşa və təbii mənanı verməkdən imtina edə bilməz. Beləliklə, İrlandiya Hökumətinin 5-ci maddənin 3-cü bəndinin yalnız 1-ci bəndin (c) yarımbəndindəki birinci hala ("hüquq pozuntusunun törədilməsində əsaslı şübhə"yə) aid olduğunu və "törədilən hüquq pozuntusunun qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsaslar olduqda" şəxsin həbsə alınması və ya tutulması halını istisna etdiyini qəbul etdirməyə yönəlmiş təhlili ilə razılaşmaq üçün heç bir əsas yoxdur.

Məhkəmə, bir tərəfdən, "törədilən hüquq pozuntusunun qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsaslar olan" hər bir şəxsin yalnız "səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısında durması məqsədilə" tutula və ya həbsə alına biləcəyi, digər tərəfdən isə, tutulduqdan və ya həbsə alındıqdan sonra hakimin və ya qanunla məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirmək səlahiyyəti verilmiş digər vəzifəli şəxsin yanına gətirilməli olduğu və ağlabatan müddət ərzində məhkəmə araşdırması hüququna malik olduğu mənasında, 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (c) yarımbəndinin və 3-cü bəndinin mətninin öz-özlüyündə kifayət qədər aydın və dəqiq olduğunu müəyyən edir.

Həmçinin, bu mətnin mənasının Konvensiyanın məqsədi ilə uyğunluq təşkil etdiyini müəyyən edərək, beynəlxalq müqavilələrin təfsirinə dair ümumi qəbul edilmiş prinsipi nəzərə alaraq Konvensiyanın hazırlıq sənədlərinə müraciət etmək zərurəti görmür.

15. Beləliklə, C.R. Loulesin 13 iyul 1957-ci ildən 11 dekabr 1957-ci ilədək "hakimin və ya qanunla məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirmək səlahiyyəti verilmiş digər vəzifəli şəxsin yanına gətirilməsi məqsədilə" həbsə alınmadığı və həbsə alındığı müddət ərzində onun faktiki olaraq "ağlabatan müddət ərzində" hakim qarşısına çıxarılmadığı müəyyən edilmişdir. Nəticə etibarilə, onun 1940-cı il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər (Düzəliş) Qanununun 4-cü maddəsinə əsasən həbsə alınması Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin (c) yarımbəndinin və 3-cü bəndinin tələblərinə zidd olmuşdur; bu səbəbdən, işin xüsusi halları nəzərə alınmaqla, həmin həbsin başqa bir hüquqi əsasının olub-olmadığını araşdırmaq zəruridir.

–Loulesin 13 iyul 1957-ci ildən 11 dekabr 1957-ci ilədək 1940-cı il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər (Düzəliş) Qanununun 4-cü maddəsinə əsasən həbsə alınmasının Konvensiyanın 7-ci maddəsinə əsasən İrlandiya Hökumətinin üzərinə götürdüyü öhdəliklərinə zidd olub-olmamasına dair

16. Komissiya Məhkəməyə Loulesin həbsə alınmasının Konvensiyanın 7-ci maddəsinin pozuntusu olduğunu iddia edən yenilənmiş iddiasını təqdim etmişdir. sözügedən maddə aşağıdakı kimi ifadə olunub:

"1. Heç kəs törədildiyi zaman milli və ya beynəlxalq hüquqa görə cinayət sayılmayan hər hansı hərəkət və ya hərəkətsizliyə görə cinayət törətməkdə təqsirli hesab edilə bilməz. Habelə cinayət əməlinin törədildiyi zaman tətbiq edilməli olan cəzadan daha ağır cəza verilə bilməz.

2. Bu maddə sivil ölkələrin tanıdığı ümumi hüquq prinsiplərinə müvafiq olaraq, törədildiyi zaman cinayət hesab edilən hər hansı hərəkət və ya hərəkətsizə görə istənilən şəxsin mühakimə edilməsinə və ya cəzalandırılmasına mane olmur."

Loules tərəfindən Komissiya qarşısında irəli sürülən iddiaların mahiyyəti aşağıdakılardan ibarət olmuşdur:

– 1940-cı il Qanunu 8 iyul 1957-ci il tarixdə qüvvəyə minmiş, o isə 11 iyul 1957-ci il tarixdə həbs edilmişdir;

– 1940-cı il Qanununa əsasən həyata keçirilən həbs etmə hallarını araşdırmalı olan Həbs Komissiyasında aparılan icraatdan aydın görünürdü ki, dövlət naziri həbs etmə barədə sərəncamı imzalayarkən 8 iyul 1957-ci il tarixinədək baş verdiyi iddia edilən məsələləri nəzərə almışdır;

– əgər 1940-cı il Qanununun formasına deyil, mahiyyətinə diqqət yetirilərsə, həmin Qanun əsasında həbs etmə hüquq pozuntusu törədilməsinə görə bir cəza mahiyyətini daşıyır;

– 1940-cı il Qanununun aid olduğu hüquq pozuntuları Qanunun qüvvəyə mindiyi 8 iyul 1957-ci il tarixinədək cəzalandırılmırdı;

– bundan əlavə, əgər o, iddia olunan hüquqpozmalara görə adi məhkəmə tərəfindən məhkum olunsaydı, böyük ehtimalla barəsində daha yüngül cəzalar tətbiq olunar və həmin cəzalar qanunla müəyyən edilmiş qaydada apellyasiya müraciəti vasitəsilə yenidən baxılmalı olardı.

17. Komissiya öz hesabatında 7-ci maddənin hazırkı işə tətbiq oluna bilməyəcəyi barədə rəy bildirmişdir; xüsusilə, C.R. Loules cinayət törətməkdə təqsirli bilinərək həbsə alınmamışdır və ona tətbiq olunan cəza 7-ci maddənin məzmununa görə "daha ağır cəza" hesab edilmirdi; bundan əlavə, 1940-cı il Qanununun 4-cü maddəsinin geriye qüvvə tətbiq edilməsi məsələsi mövcud deyildi, çünki bir şəxs həmin bəndə

əsasən yalnız Dövlət nazirinin 4-cü maddə ilə verilən həbs etmə səlahiyyəti qüvvəyə mindən sonra ictimai asayişin və ictimai qaydanın qorunmasına və ya Dövlətin təhlükəsizliyinə xələl gətirən fəaliyyətlərlə məşğul olduğuna dair qənaəti olduqda həbs edilə bilər.

18. İrlandiya Hökuməti bu məsələdə Komissiya ilə eyni fikirdədir.

19. Məhkəmə icraatı zamanı müəyyən edilir ki, İrlandiya Hökuməti C.R. Loulesin 1940-cı il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər (Düzəliş) Qanununa əsasən, yalnız ictimai asayiş və ictimai qayda əleyhinə cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almaq məqsədilə həbs etmişdir. Preventiv (qabaqlayıcı) tədbir xarakteri daşıyan bu həbs, Konvensiyanın 7-ci maddəsinin mənasında cinayət törətməkdə təqsirli bilinmənin nəticəsi kimi qiymətləndirilə bilməz; nəticə etibarilə, 7-ci maddənin Loulesin işinə heç bir aidiyyəti yoxdur; beləliklə, İrlandiya Hökuməti Loulesin 1940-cı il Qanununa əsasən həbsə almaqla, Konvensiyanın 7-ci maddəsi üzrə üzərinə götürdüyü öhdəlikləri pozmamışdır.

– Konvensiyanın 5-ci və 6-cı maddələrinin tətbiq edilmədiyi halda, Loulesin həbsə alınmasının Konvensiyanın 15-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müəyyən istisna hallarda Razılığa gələn Yüksək Tərəfə verilən geri çəkilmə tədbirləri ilə əsaslandırılıb-əsaslandırılmadığına dair.

20. Məhkəmədən tələb olunur ki, C.R. Loulesin 13 iyul 1957-ci ildən 11 dekabr 1957-ci ilədək 1940-cı il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər (Düzəliş) Qanununa əsasən həbsə alınmasının, Konvensiyanın 5 və 6-cı maddələrinə baxmayaraq, Konvensiyanın 15-ci maddəsi ilə müəyyən müstəsna hallarda Razılığa gələn Yüksək Tərəflərə tanınan öhdəliklərdən geri çəkilmə hüququ çərçivəsində əsaslı olub-olmadığı barədə qərar versin.

21. Konvensiyanın 15-ci maddəsində aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

"(1) Müharibə və ya millətin həyatını təhdid edən digər fəvqəladə hallar zamanı Razılığa gələn Yüksək Tərəflərdən hər hansı biri onun beynəlxalq hüquqa müvafiq digər öhdəliklərinə zidd olmamaq şərti ilə, yalnız vəziyyətin fəvqəladəliyinin şərtləndirə biləcəyi səviyyədə bu Konvensiya üzrə öhdəliklərindən geri çəkilən tədbirlər görə bilər.

(2) Bu müddəa, qanuni müharibə əməliyyatları nəticəsində ölüm halları istisna olmaqla, 2-ci maddənin və ya 3-cü maddənin müddəələrindən, 4-cü maddənin 1-ci bəndinin və 7-ci maddənin müddəələrindən geri çəkilməyə əsas vermir.

(3) Bu geri çəkilmə hüququndan istifadə edən Razılığa gələn hər hansı Yüksək Tərəf gördüyü tədbirlər və onların səbəbləri haqqında Avropa Şurasının Baş katibini tam məlumatlandırır. O, həmçinin belə tədbirlərin dayandırılması və Konvensiyanın müddəələrinin yenidən tam həyata keçirilməyə başlanması haqqında Avropa Şurasının Baş katibinə məlumat verir."

22. Bu müddəalardan belə nəticə çıxır ki, hər hansı Razılığa gələn Yüksək Tərəfin Hökuməti, Konvensiya ilə üzərinə götürdüyü bütün öhdəliklərdən azad edilmədən, müharibə və ya millətin həyatını təhdid edən fəvqəladə vəziyyət zamanı, Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 2-ci bəndində göstərilənlərdən başqa digər öhdəliklərdən geri çəkilən tədbirlər görmək hüququna malikdir; bir şərtlə ki, bu tədbirlər vəziyyətin fəvqəladəliyinin şərtləndirdiyi zərurətlə qəti şəkildə məhdudlaşsın və beynəlxalq hüquq üzrə digər öhdəliklərlə ziddiyyət təşkil etməsin. Hazırkı işdə müstəsna geri çəkilmə hüququndan istifadə üçün 15-ci maddədə müəyyən edilmiş şərtlərin yerinə yetirilib-yetirilmədiyini müəyyən etmək Məhkəmənin səlahiyyətindədir.

(a) Millətin həyatını təhdid edən fəvqəladə vəziyyətin mövcudluğu barədə

23. İrlandiya Hökuməti 5 iyul 1957-ci il tarixli və 8 iyul 1957-ci ildə Rəsmi Qəzetdə dərc olunmuş Bəyannamə ilə "ictimai asayiş və ictimai qaydanın qorunmasını təmin etmək məqsədilə" 1940-cı il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər (Düzəliş) Qanununun II hissəsi ilə ona verilmiş fəvqəladə səlahiyyətləri qüvvəyə minmişdir.

24. Avropa Şurasının Baş Katibinə ünvanlanmış 20 iyul 1957-ci il tarixli məktubda İrlandiya Hökuməti açıq şəkildə bildirmişdir ki, "Qanuna əsasən şəxslərin həbsə alınması ictimai asayiş və ictimai qayda əleyhinə cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almaq, habelə Konstitusiyaya ilə icazə verilənlərdən başqa digər hərbi və ya silahlı qüvvələrin saxlanılmasına mane olmaq üçün zəruri hesab edilir".

25. C.R. Loulesin Komissiyaya təqdim etdiyi ərizəsinə cavab olaraq İrlandiya Hökuməti bir sıra faktlar təqdim etmiş və həmin dövrdə 15-ci maddənin mənasında "millətin həyatını təhdid edən fəvqəladə vəziyyətin" mövcud olduğu qənaətinə gəlmişdir.

26. C.R. Loules Komissiya qarşısında öz ərizəsini müdafiə edərək bildirmişdir ki, sözügedən faktlar sübuta yetirilsə belə, onlar 15-ci maddənin mənasında "millətin həyatını təhdid edən fəvqəladə vəziyyət" təşkil etmir; bundan əlavə, o, İrlandiya Hökumətinin gətirdiyi bəzi faktları mübahisələndirmişdir.

27. Komissiya, Konvensiyanın 28-ci maddəsinə uyğun olaraq apardığı araşdırmadan sonra öz hesabatında çoxluq rəyi ilə bildirmişdir ki, "1957-ci ilin iyulunda İrlandiyada Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 1-ci bəndinin mənasında millətin həyatını təhdid edən fəvqəladə vəziyyət mövcud olmuşdur".

28. Konvensiyanın 15-ci maddəsinin ümumi kontekstində "millətin həyatını təhdid edən digər fəvqəladə vəziyyət" ifadəsinin təbii və adəti mənası kifayət qədər aydındır. Bu ifadə bütün əhaliyə təsir edən və dövlətin ərazisində yaşayan insanların gündəlik həyatı üçün təhlükə yaradan müstəsna böhran və ya fəvqəladə vəziyyət halını ehtiva edir. Bu anlayışın təbii və adəti mənasını müəyyən etdikdən sonra Məhkəmə, İrlandiya Hökumətini 5 iyul 1957-ci il tarixli Bəyannaməni verməyə sövq edən faktların və şəraitin bu anlayışa daxil olub-olmadığını müəyyən etməlidir. Məhkəmə apardığı araşdırmadan sonra bunun belə olduğu qənaətinə gəlir. Həmin vaxt "millətin həyatını təhdid edən fəvqəladə vəziyyətin" mövcudluğu İrlandiya Hökuməti tərəfindən bir neçə amilin birləşməsindən ağlabatan şəkildə çıxarılmışdır: birincisi, İrlandiya Respublikasının ərazisində konstitusiyaya zidd fəaliyyətlərlə məşğul olan və öz məqsədlərinə çatmaq üçün zorakılıqdan istifadə edən gizli bir ordunun mövcudluğu; ikincisi, bu ordunun dövlət ərazisindən kənarda da fəaliyyət göstərməsi və bununla da İrlandiya Respublikasının qonşu dövlətlə münasibətlərini ciddi şəkildə təhlükə altına qoyması; üçüncüsü, 1956-cı ilin payızından etibarən və 1957-ci ilin birinci yarısı boyu terrorçuluq fəaliyyətinin getdikcə artması və təşviş doğuracaq səviyyəyə çatması.

29. Vəziyyətin ağırlığına baxmayaraq, Hökumət adi qanunvericiliklə mövcud olan vasitələrdən istifadə etməklə dövlət qurumlarının fəaliyyətini az-çox normal səviyyədə saxlamağa nail olmuşdur. Lakin iyul ayının 3-dən 4-ə keçən gecə 1957-ci ildə Şimali İrlandiya ərazisində, sərhəd yaxınlığında baş vermiş, 1 nəfər polis əməkdaşının ölümü ilə nəticələnən silahlı hücum hadisəsi, 12 iyuldan dərhal əvvəl — tarixi səbəblərdən ictimai asayiş və ictimai qaydanın qorunması üçün xüsusilə kritik olan bir tarixdə — İRO və İrlandiya Respublikası ərazisindən fəaliyyət göstərən müxtəlif əlaqəli qrupların Şimali İrlandiyada qeyri-qanuni fəaliyyətlərini davam etdirməsinin millət üçün yaratdığı qaçılmaz təhlükəni üzə çıxardı.

30. Nəticə etibarilə, İrlandiya Hökuməti İrlandiya Respublikasında millətin həyatını təhdid edən fəvqəladə vəziyyətin olduğunu bəyan etməkdə haqlı idi və buna görə də Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 1-ci bəndinin müddəalarını həmin müddəaların

yaradılma məqsədlərinə uyğun tətbiq edərək, Konvensiya üzrə öhdəliklərindən geri çəkilən tədbirlər görmək hüququna malik idi.

(b) Konvensiya üzrə öhdəliklərdən geri çəkilmə tədbirlərinin "vəziyyətin fəvqəladəliyinin şərtləndirə biləcəyi" səviyyədə olub-olmaması barədə

31. Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 1-ci bəndində nəzərdə tutulur ki, Razılığa gələn Yüksək Tərəf öz öhdəliklərindən yalnız "vəziyyətin fəvqəladəliyinin şərtləndirə biləcəyi səviyyədə" geri çəkilmə bilər; buna görə də, hazırkı işdə 1940-cı il tarixli Qanunun II hissəsinin qüvvəyə minməsinin 1957-ci ildə mövcud olan fəvqəladə vəziyyət tərəfindən qəti şəkildə tələb olunan bir tədbir olub-olmadığını araşdırmaq zəruridir.

32. C.R. Loules Komissiya qarşısında iddia etmişdir ki, 1957-ci ildəki vəziyyət Konvensiya üzrə öhdəliklərdən geri çəkilməyə haqq qazandırsa belə, 1940-cı il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər (Düzəliş) Qanununun II hissəsinin tətbiqi və icrası vəziyyətin qəti tələbləri ilə qeyri-mütənasib olmuşdur.

33. İrlandiya Hökuməti həm Komissiya, həm də Məhkəmə qarşısında iddia etmişdir ki, 1940-cı il tarixli Qanunun II hissəsi üzrə görülmə tədbirlər mövcud şəraitdə Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 1-ci bəndinə uyğun olaraq vəziyyətin fəvqəladəliyinin şərtləndirə biləcəyi səviyyədə olmuşdur.

34. Komissiyanın əksəriyyəti İrlandiya Hökuməti ilə eyni fikirdə olsa da, Komissiyanın bəzi üzvləri müəyyən edilmiş faktlardan fərqli hüquqi nəticələr çıxarmışlar.

35. Belə bir iddia irəli sürülmüşdür ki, 1957-ci ildə İRO və onun parçalanmış qruplarının fəaliyyətlərinə nəzarət etmək üçün İrlandiya Hökumətinin ixtiyarında olan vasitələri nəzərə alaraq, Hökumət məhkəmə qərarı olmadan həbs etmə kimi ciddi bir tədbirin tətbiqi zəruri etməyəcək başqa addımlar ata bilərdi; bu baxımdan, adi cinayət qanunvericiliyinin tətbiqi, 1939-cu il tarixli Qanunla nəzərdə tutulmuş xüsusi cinayət məhkəmələrinin və ya hərbi məhkəmələrin qurulması qeyd edilmişdir; həmçinin İrlandiya Respublikası ilə Şimali İrlandiya arasındakı sərhədin bağlanması kimi digər tədbirlərin nəzərdən keçirilməsi mümkün olardı.

36. Lakin Məhkəmə hesab edir ki, 1957-ci ildə adi qanunvericiliyin tətbiqi İrlandiya Respublikasını təhdid edən artan təhlükənin qarşısını almaqda aciz qalmışdı; adi cinayət məhkəmələri, hətta xüsusi cinayət məhkəmələri və ya hərbi məhkəmələr ictimai asayiş və ictimai qaydanı bərpa etmək üçün kifayət edə bilməzdi; xüsusilə, İRO və onun qollarının fəaliyyətində iştirak edən şəxsləri məhkum etmək üçün zəruri sübutların toplanması həmin qrupların hərbi, məxfi və terrorçu xarakteri, habelə əhali arasında yaratdıqları qorxu səbəbindən böyük çətinliklərlə üzləşirdi; bu qrupların əsasən Şimali İrlandiyada fəaliyyət göstərməsi, İrlandiya Respublikasındakı fəaliyyətlərinin isə faktiki olaraq sərhədyanı silahlı reydlərin hazırlanması ilə məhdudlaşması kifayət qədər sübut toplanması üçün əlavə maneə idi; sərhədin bağlanması isə fəvqəladə vəziyyətin tələblərindən qat-qat artıq dərəcədə bütün əhali üçün son dərəcə ağır nəticələrə səbəb olardı;

Yuxarıda göstərilənlərdən belə nəticə çıxır ki, qeyd olunan vasitələrin heç biri 1957-ci ildə İrlandiyada mövcud olan vəziyyətlə mübarizə aparmağa imkan verməzdi; buna görə də, terror fəaliyyətlərində iştirak etmək niyyətində olan şübhəli şəxslərin — 1940-cı il tarixli (Düzəliş) Qanunu ilə təsis edildiyi şəkildə — inzibati qaydada həbsə alınması, ağırlığına baxmayaraq, şəraitin tələb etdiyi bir tədbir kimi görünürdü.

37. Bundan əlavə, 1940-cı il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər (Düzəliş) Qanunu inzibati həbs sisteminin tətbiqində sui-istifadələrin qarşısını almaq üçün nəzərdə

tutulmuş bir sıra təminatlara malik idi; belə ki, Qanunun tətbiqi Parlamentin daimi nəzarəti altında idi; Parlament müntəzəm olaraq icra barədə dəqiq məlumatlar almaqla yanaşı, istənilən vaxt bir Qətnamə ilə Hökumətin Qanunu qüvvəyə mindirən Bəyannaməsini ləğv edə bilərdi; 1940-cı il tarixli Qanun üç üzvdən (bir müdafiə qüvvələri zabiti və iki hakim) ibarət "Həbs Komissiyası"nın yaradılmasını nəzərdə tuturdu və Hökumət həqiqətən də bu komissiyayı yaratmışdı; bu Qanunla həbs edilən hər bir şəxs öz işini həmin Komissiyaya yönəldə bilərdi və Komissiyanın şəxsin azadlığa buraxılması barədə rəyi Hökumət üçün məcburi idi; üstəlik, adi məhkəmələr Həbs Komissiyasını öz funksiyalarını yerinə yetirməyə məcbur edə bilərdi;

Nəticə etibarilə, həbs etmə səlahiyyətini qüvvəyə mindirən Bəyannamədən dərhal sonra Hökumət açıq şəkildə elan etdi ki, Konstitusiyaya və Qanunlara hörmət edəcəyinə və hər hansı qeyri-qanuni fəaliyyətlə məşğul olmayacağına dair iltizam verən hər bir həbs edilmiş şəxsi azadlığa buraxacaqdır; sonradan bu iltizamın mətni sadələşdirilərək yalnız qanunlara riayət etməyi və 1940-cı il tarixli Qanuna zidd fəaliyyətlərdən çəkinməyi tələb edən formaya salınmışdı; həbs olunan şəxslərə həbsdən dərhal sonra məlumat verildirdi ki, sözügedən iltizamı verdikdən sonra azad ediləcəklər; İrlandiya kimi demokratik bir ölkədə Hökumət tərəfindən açıq şəkildə verilmiş bu azad etmə təminatı Hökumət üzərinə iltizam verən bütün şəxsləri azad etmək barədə hüquqi öhdəlik qoyurdu;

Beləliklə, yuxarıda göstərilənlərdən irəli gəlir ki, 1940-cı il tarixli Qanunla nəzərdə tutulmuş və yuxarıda qeyd olunan təminatlarla birlikdə məhkəmə qərarı olmadan tətbiq edilən həbs tədbiri Konvensiyanın 15-ci maddəsinin mənasında vəziyyətin fəvqəladəliyinin şərtləndirə biləcəyi səviyyədə tədbir hesab olunur.

38. C.R. Loulesin konkret işinə gəldikdə, 1940-cı il tarixli Qanunla İrlandiya Hökumətinə verilmiş həbs etmə səlahiyyətlərinin ona qarşı ya Konvensiyanın 18-ci maddəsində nəzərdə tutulan məqsədlərdən fərqli bir məqsədlə, ya da Konvensiyanın 15-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş həmin vaxtkı vəziyyətin fəvqəladəliyindən kənara çıxan bir tədbir kimi tətbiq edildiyini göstərən heç bir sübut yoxdur; əksinə, Komissiya ərizəçinin daxili hüquqi müdafiə vasitələrini tükətdiyini müəyyən etdikdən sonra öz hesabatında qeyd etmişdir ki, C.R. Loulesin ümumi davranışı, "İRO-nun aktiv üzvləri kimi tanınan şəxslərlə əlaqələri, üzərində milli düşmənçiliyi təbliğ edən materiallar daşdığına görə məhkum edilməsi və digər hallar, onun 1957-ci ilin iyulunda həbs edilərkən hələ də İRO fəaliyyəti ilə əlaqəli olduğuna dair ciddi şübhələr doğururdu"; iş materiallarından o da görünür ki, Loulesin 1940-cı il tarixli Qanunla həbs edilməzdən qabaq İrlandiya Hökuməti ona zəbərdar etmişdi ki, əgər "İrlandiya Konstitusiyasına və Qanunlarına hörmət edəcəyinə" və "1939-cu il tarixli Qanunla qeyri-qanuni hesab edilən hər hansı təşkilata üzv olmayacağına və ya yardım etməyəcəyinə" dair yazılı iltizam verərsə, azad ediləcəkdir; 1957-ci ilin dekabrında Hökumət bu təklifi fərqli formada yeniləmiş və C.R. Loules tərəfindən qəbul edilmişdir; o, Həbs Komissiyası qarşısında "1939 və 1940-cı il tarixli Qanunlara görə qeyri-qanuni olan heç bir fəaliyyətdə iştirak etməyəcəyinə" dair şifahi iltizam vermiş və buna uyğun olaraq dərhal azad edilmişdir.

(c) Konvensiya üzrə öhdəliklərdən geri çəkilən tədbirlərin "beynəlxalq hüquq üzrə digər öhdəliklərə zidd" olub-olmaması barədə

39. Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 1-ci bəndi Razılığa gələn Yüksək Tərəfə Konvensiyadan geri çəkilən tədbirlər görməyə yalnız o şərtlə icazə verir ki, həmin tədbirlər beynəlxalq hüquqa müvafiq digər öhdəliklərinə zidd olmasın".

40. Nə Komissiyanın, nə də İrlandiya Hökumətinin icraat zamanı bu müddəaya istinad etməməsinə baxmayaraq, Məhkəmənin funksiyası — hansı ki, Razılığa gələn Tərəflərin Konvensiya üzrə üzərinə götürdükleri öhdəliklərə riayət etmələrini təmin etməkdir (Konvensiyanın 19-cu maddəsi) — hazırkı işdə bu şərtin yerinə yetirilib-yetirilmədiyini öz təşəbbüsü ilə müəyyən etməsini tələb edir.

41. Məhkəməyə İrlandiya Hökumətinin Konvensiyadan geri çəkilmə ilə bağlı gördüyü tədbirin sözügedən Hökumətin beynəlxalq hüquq üzrə digər öhdəlikləri ilə ziddiyyət təşkil edə biləcəyinə dair hər hansı fakt məlum olmamışdır.

(d) İrlandiya Hökumətinin Avropa Şurasının Baş Katibinə ünvanladığı 20 iyul 1957-ci il tarixli məktubun Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 3-cü bəndinin məqsədləri üçün kifayət qədər məlumatlandırma hesab edilib-edilməməsi barədə

42. Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 3-cü bəndində nəzərdə tutulur ki, həmin maddənin 1-ci bəndinə əsasən geri çəkilmə hüququndan istifadə edən Razılığa gələn Tərəf gördüyü tədbirlər və onların səbəbləri barədə Avropa Şurasının Baş Katibini tam məlumatlandırmalı, habelə həmin tədbirlərin qüvvədən düşdüyü vaxt barədə ona məlumat verməlidir.

43. Hazırkı işdə İrlandiya Hökuməti 20 iyul 1957-ci ildə Avropa Şurasının Baş Katibinə məktub göndərərək — orada qeyd olunduğu kimi: "Konvensiyanın 15(3)-cü maddəsinə uyğun olaraq" — 1940-cı il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər (Düzəliş) Qanununun II hissəsinin 8 iyul 1957-ci ildə qüvvəyə minməsi barədə məlumat vermişdir; İrlandiya Hökumətinin bu mövzu ilə bağlı Bəyannaməsinin və 1940-cı il tarixli Qanunun özünün surətləri sözügedən məktuba əlavə edilmişdir; İrlandiya Hökuməti həmin məktubda izah etmişdir ki, sözügedən tədbir "ictimai asayiş və ictimai qayda əleyhinə cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almaq və Konstitusiya ilə icazə verilənlərdən başqa digər hərbi və ya silahlı qüvvələrin saxlanılmasına mane olmaq üçün zəruri hesab edilir".

44. C.R. Loules Komissiya qarşısında İrlandiya Hökumətinin 20 iyul 1957-ci il tarixli məktubuna Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 3-cü bəndi üzrə zəruri geri çəkilmək barədə məlumatlandırma (bildiriş) kimi istinad etmək hüququna etiraz etmişdir. O, mahiyyət etibarilə iddia etmişdir ki: məktub geri çəkilmə bildirişi xarakteri daşımır, çünki Hökumət onu rəsmi geri çəkilmə bildirişi kimi qeydə almaq məqsədilə göndərməmişdir; məktub belə bir bildiriş kimi qəbul edilsə belə, o, 15-ci maddənin 3-cü bəndinin tələblərinə cavab vermir, çünki orada məhkəmə qərarı olmadan həbs seçilməsinin əsası kimi nə millətin həyatını təhdid edən fəvqəladə vəziyyətin mövcudluğu göstərilmiş, nə də Hökumət tərəfindən görülən tədbirin xarakteri düzgün müəyyən edilmişdir. Komissiyanın Baş nümayəndəsi Məhkəmə qarşısındakı icraatda C.R. Loulesin üçüncü bir iddiasını da çatdırmışdır: geri çəkilmə 20 iyul 1957-ci ildə Baş Katibə lazımi qaydada bildirilsə belə, o, İrlandiyada ilk dəfə elan edildiyi 23 oktyabr 1957-ci il tarixinədək olan dövrə münasibətdə İrlandiya Respublikasının yurisdiksiyasında olan şəxslərə qarşı tətbiq edilə bilməzdi.

45. Komissiya İrlandiya Hökumətinin Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 3-cü bəndinə açıq istinad edərək xüsusi tədbirlərin tətbiqi barədə Baş Katibi məlumatlandırmaqda gecikmədiyini bildirmişdir; 20 iyul 1957-ci il tarixli məktubun mətni, ona əlavə edilmiş 1940-cı il Qanununun və Bəyannamənin surətləri görülən tədbirlərin xarakterini Baş Katibə bildirmək üçün kifayət etmişdir. Komissiya qeyd etmişdir ki, 20 iyul tarixli məktubda Hökuməti geri çəkilmə tədbirləri görməyə sövq edən səbəblərin təfərrüatlı izahı yer almasa da, hazırkı işdə 15-ci maddənin 3-cü bəndinin

müddəalarına kifayət qədər riayət edildiyini söyləmək olar. C.R. Loulesin üçüncü iddiası ilə bağlı Komissiya nümayəndələri əlavə etmişlər ki, Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 3-cü bəndi yalnız Baş Katibin məlumatlandırılmasını tələb edir və müvafiq dövlət üzərinə geri çəkilmə bildirişini öz daxili qanunvericiliyi çərçivəsində dərc etmək öhdəliyi qoymur.

46. İrlandiya Hökuməti özünün yekun memorandumlarında Məhkəmədən xahiş etmişdir ki, Komissiya rəyinə uyğun olaraq, 20 iyul 1957-ci il tarixli məktubun 15-ci maddənin 3-cü bəndinin məqsədləri üçün kifayət qədər məlumatlandırma xarakteri daşığını və ya alternativ olaraq hazırkı işdə 15-ci maddənin 3-cü bəndin heç bir müddəasının İrlandiya Hökumətini 15-ci maddənin 1-ci bəndinə etibarlı şəkildə istinad etmək hüququndan məhrum etmədiyini Məhkəmə müəyyən etsin.

47. Məhkəmədən ilk növbədə, Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 3-cü bəndinə uyğun olaraq, Avropa Şurasının Baş Katibinin həm görülmə tədbirlər, həm də onların səbəbləri barədə lazımi qaydada məlumatlandırılıb-məlumatlandırılmadığını araşdırmaq tələb olunur. Məhkəmə qeyd edir ki, 20 iyul tarixli məktuba 1940-cı il tarixli Qanunun və sözügedən Qanunun II hissəsini qüvvəyə mindirən 5 iyul tarixli Bəyannamənin surəti əlavə edilmişdi; həmin məktubda tədbirlərin "ictimai asayiş və ictimai qayda əleyhinə cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almaq" məqsədilə görüldüyü izah edilmişdi; bununla da İrlandiya Hökuməti Baş Katibə görülmə tədbirlər və onların səbəbləri barədə kifayət qədər məlumat vermişdir. İkinci növbədə, İrlandiya Hökuməti bu məlumatı tədbirlərin qüvvəyə minməsindən cəmi on iki gün sonra Baş Katibin diqqətinə çatdırmışdır ki, bu da bildirişin ləngimədən edildiyini göstərir. Nəticə olaraq, Konvensiyada Razılığa gələn dövlətin Baş Katibə ünvanladığı geri çəkilmə bildirişini öz ərazisində də elan etməli olduğuna dair hər hansı xüsusi müddəa yoxdur.

Məhkəmə müvafiq olaraq hesab edir ki, hazırkı işdə İrlandiya Hökuməti Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 3-cü bəndi üzrə öhdəliklərini yerinə yetirmişdir.

48. Bu səbəblərə görə,

MƏHKƏMƏ

Yekdilliklə:

(I) İrlandiya Hökuməti tərəfindən Konvensiyanın 17-ci maddəsinə əsasən irəli sürülmüş, işin mahiyyəti üzrə icraata mane olan etirazı rədd edir;

(II) Bəyan edir ki, Konvensiyanın 5 və 6-cı maddələri, 1940-cı il tarixli Dövlət əleyhinə cinayətlər (Düzəliş) Qanununun 4-cü maddəsinə əsasən C.R. Loulesin 13 iyul 1957-ci ildən 11 dekabr 1957-ci ilədək məhkəmə qərarı olmadan həbsə alınması üçün heç bir hüquqi əsas yaratmamışdır;

(III) Bəyan edir ki, Konvensiyanın 7-ci maddəsinin pozulması faktı mövcud deyil;

(IV) Bəyan edir ki, C.R. Loulesin 13 iyul 1957-ci ildən 11 dekabr 1957-ci ilədək həbsə alınması, İrlandiya Hökuməti tərəfindən 1957-ci ilin iyulunda Konvensiyanın 15-ci maddəsinə müvafiq olaraq lazımi qaydada həyata keçirilmiş öhdəliklərdən geri çəkilmə hüququna əsaslanmışdır;

(V) Bəyan edir ki, İrlandiya Hökuməti tərəfindən 20 iyul 1957-ci ildə Avropa Şurasının Baş Katibinə ünvanlanmış müraciət Konvensiyanın 15-ci maddəsinin 3-cü bəndinin mənasında kifayət qədər məlumatlandırma xarakteri daşımışdır;

Müvafiq olaraq, qərara alır ki, hazırkı iş üzrə müəyyən edilmiş faktlar İrlandiya Hökumətinin İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyası üzrə öhdəliklərini pozduğunu aşkar etmir;

Buna görə də, qərara alır ki, belə bir pozuntu ilə əlaqədar C.R. Loulesin təzminat almaq hüququ məsələsi yaranmır.

Fransız və ingilis dillərində tərtib edilmişdir, fransızca mətni autentikdir; Avropa Şurasında, Strasburqda, 1961-ci ilin iyul ayının birinci günündə qəbul edilmişdir.

R. KASSEN (R. CASSIN)

Sədr

P. MODINOS (P. MODINOS)

Katib